

לקוטי תורה • פרשת צו • מאמר 8

ששת ימים תאכל מצות וביום השביעי עצרת לה'...

“ששת ימים תאכל מצות”

בקריעת ים סוף, ביום השביעי של פסח, שהוא עצרת “לה' אלקיך”, התגלתה אלקות שלמעלה מחכמה ולמעלה מכל סדר ההשתלשלות: “חושך” שהאיר, השתיק את ישראל והפך את הים ליבשה. גילוי כזה אי אפשר לקלוט בפנימיות, כפי שקולטים מזון, אלא רק כאור מקיף; לכן לא הקריבו באותו יום שלמי שמחה, שמכניסים את שמחת החג לנפש הבהמית באמצעות אכילה, ומאותה סיבה לא תהיה אכילה בעולם הבא.

מוקדש לכבוד

מוקדש לכבוד הגאון המקובל רבי לוי יצחק שניאורסאהן זצ”ל

אבי הרבי, רבי לוי יצחק

LikuteiTorah.com

הפרשה החסידית

/likuteitorah.com/he/likutei-torah/tzav/8

הנקודה

בקריעת ים סוף, ביום השביעי של פסח, שהוא עצרת "לה' אלקיך", התגלתה אלקות שלמעלה מחכמה ולמעלה מכל סדר ההשתלשלות: "חושך" שהאיר, השתיק את ישראל והפך את הים ליבשה. גילוי כזה אי אפשר לקלוט בפנימיות, כפי שקולטים מזון, אלא רק כאור מקיף; לכן לא הקריבו באותו יום שלמי שמחה, שמכניסים את שמחת החג לנפש הבהמית באמצעות אכילה, ומאותה סיבה לא תהיה אכילה בעולם הבא.

כל קטע: לשון המאמר, אחר כך התרגום, ואחר כך ביאור קצר תחת קו זהב. המספרים הקטנים בלשון המאמר מפנים להערות שבסוף.

המאמר בקצרה

המאמר שואל מדוע היום השביעי של פסח הוא עצרת "לה' אלקיך", ואילו שמיני עצרת היא "לכם", ומדוע נאסרה בו כל מלאכה. מתוך מחלוקת הגמרא בשאלה אם יום טוב הוא לה' או לעצמו, מתברר שהיום השביעי של פסח מתאים להיות כולו לה', ומי שעושה אותו כך אינו רשאי אפילו להכין בו אוכל. שמחת החג גדולה משמחת ימי החול, משום שהאור הנוסף של יום טוב בוקע דרך הנפש הבהמית, המסתירה את הנפש האלקית. שלמי השמחה נועדו לכך: האימורים והדם שהוקרבו העלו את נפש הבהמה למקורה, וכך נעשה בשר הקרבן צינור לשמחה בה'. החלק השני מסביר שאכילה היא השפע המביא את השכל לידי התהוות, ושתייה היא ירידתו אל המדות. בקריעת הים התגלה אור שלמעלה מחכמה, מקור הדיבור, והשתיק את ישראל, הפך את הים ליבשה והקפיא את המים כקרח. שמחה כזאת יכולה רק להקיף, ולא להיכנס פנימה: לכן לא הקריבו שלמי שמחה באותו יום, ולכן גם לא תהיה אכילה בעולם הבא.

מבנה

1	שתי שאלות על היום השביעי	11-3
	מדוע היום השביעי של פסח הוא עצרת "לה' אלקיך" ומדוע נאסרה בו כל מלאכה; מחלוקת הגמרא מראה שהיום מתאים להיות כולו לה', ואז, כמו בתענית חלום, אסור אפילו להכין אוכל.	
2	שמחת החג ושלמי השמחה	7-4
	השמחה בה' גדולה יותר ביום טוב, משום שהאור הנוסף שלו בוקע דרך הנפש הבהמית המסתירה את הנפש האלקית; שלמי השמחה העלו את נפש הבהמה אל פני השור, ובכך נעשה בשרם אמצעי לשמחה; שלמים מלשון שלום ושלמות, למעלה ולמטה.	
3	אכילה ושתייה למעלה	13-8
	מדוע לא תהיה אכילה בעולם הבא אפילו בגוף; "אכלו רעים" הוא השפע המביא את חכמה ובינה לידי התהוות, כשם שאבא נמשך מהמזל השמיני, ו"שתו ושכרו דודים" היא ירידתו אל המדות, שהרי ה' עצמו למעלה מכל המדות.	
4	שתיקה בקריעת הים	15-14
	הדיבור נמשך מחכמה, וגילוי גדול יותר משתיק אותו; בקריעת הים התגלתה אלקות שלמעלה מחכמה, ולכן נאמר "ואתם תחרישון", בדומה לתפילת שמונה עשרה בלחש.	
5	הים ליבשה, המים לקרח	17-16
	הים, המשפיע, נעשה יבשה, המקבל, והמים ניצבו כמו נד וקפאו כקרח: גילוי שלמעלה מחלוקה, מעבר לחזון המרכבה של יחזקאל.	

”ישת חושך סתרו”: האלקות הנסתרת שלמעלה מסדר ההשתלשלות, שנקראת חושך רק מפני שאין מחשבה יכולה להשיג אותה; זהו החושך שהאיר לישראל בקריעת הים. גילוי זה מתקבל רק כמקיף; לכן לא הקריבו שלמי שמחה ביום השביעי של פסח ולא תהיה אכילה בעולם הבא; וישראל הלכו על ה”ארץ” הקודמת במחשבה האלוקית.

מו ש ג י ם

שלמי שמחה שלמי שמחה

שלמים של החג שנאכלים בשמחה. האימורים והדם שלהם, שהוקרבו על המזבח, העלו את נפש הבהמה למקורה, וכך היה הבשר יכול להביא שמחה בה' גם לנפש הבהמית; ”שלמים” פירושו גם שלום וגם שלמות.

אור פנימי ואור מקיף אור פנימי ואור מקיף

אור שנקלט ומורגש בפנים, כפי שמזון נקלט באכילה, לעומת אור הפועל מלמעלה ומקיף בלי שהאדם משיג אותו. הגילוי בקריעת הים ובעולם הבא הוא מהסוג השני.

אכילה ושתייה אכילה ושתייה

”אכלו רעים” הוא השפע מלמעלה המביא את חכמה ובינה לידי התהוות; ”שתו... דודים” היא ירידה נוספת של השפע אל המדות.

משפיע ומקבל משפיע ומקבל

הים משפיע לחות והיבשה מקבלת אותה; בקריעת הים נעשה המשפיע כעין המקבל, דומם ושותק לנוכח גילוי גדול מכדי להכילו.

”ישת חושך סתרו” ישת חושך סתרו

האלקות שלמעלה מסדר ההשתלשלות, שנקראת חושך רק מפני שאין מחשבה יכולה להשיג אותה; זהו החושך שהאיר לישראל בקריעת הים.

קטע 1 • 11-3

שתי שאלות על היום השביעי

1 ששת ימים תאכל מצות וביום השביעי¹ עצרת לה' אלקיך לא תעשה מלאכה. להבין שבשמ"ע [שבשמיני עצרת] כתיב עצרת תהיה לכם² וכאן כתיב עצרת לה' אלקיך.

"שישה ימים תאכלו מצות, וביום השביעי תהיה עצרת לה' אלקיך; לא תעשו מלאכה". עלינו להבין: על שמיני עצרת נאמר "תהיה לכם עצרת", ואילו כאן נאמר "עצרת לה' אלקיך".

המאמר פותח בפסוק העוסק ביום השביעי של פסח (דברים טז, ח), המכנה את היום הזה "עצרת" — יום של התכנסות והימנעות ממלאכה — "לה' אלקיך". לעומת זאת, על שמיני עצרת אומרת התורה "עצרת לכם" (במדבר כט, לה), והאדמו"ר הזקן שואל מדוע שני הימים מתוארים באופן שונה כל כך.

וגם מהו ענין לא תעשה מלאכה דהל"ל [דהוה ליה למימר] מלאכת עבודה דהא מלאכת אוכל נפש מותר ביו"ט [ביום טוב].

וכן, מה פירוש "לא תעשו מלאכה"? היה צריך לומר "מלאכת עבודה", שהרי מלאכה לצורך הכנת אוכל נפש מותרת ביום טוב.

שאלה נוספת: בחגים התורה אוסרת בדרך כלל רק "מלאכת עבודה", משום שמלאכה הנחוצה להכנת אוכל מותרת ביום טוב. כאן נאמר בפסוק בפשטות "לא תעשו מלאכה", ונראה מכך שגם הכנת אוכל אסורה.

2 והענין דהנה בגמרא פ"ו דפסחים איכא פלוגתא דתנאי בענין יו"ט [יום טוב] דר"א [דרכי אליעזר] ס"ל [סבירא ליה / סבירא להו] או כולו לה' או כולו לכם.

ביאור העניין: בגמרא, בפרק השישי של מסכת פסחים, מובאת מחלוקת תנאים בעניין יום טוב. רבי אליעזר סובר: או כולו לה' או כולו לכם.

התשובה מתבססת על מחלוקת התנאים, חכמי המשנה, בפרק השישי של מסכת פסחים (סח ע"ב). רבי אליעזר סובר שיום טוב של האדם צריך להיות מוקדש כולו או ל"ה" — לתפילה וללימוד תורה, או ל"לכם" — לאכילה ולשתיה.

ורי [ורבין] יהושע ס"ל [סבירא ליה / סבירא להו] חציו לה' וחציו לכם ושניהם מקרא אחד דרשו כתוב אחד³ אומר עצרת לה' אלקיך וכתוב א' אומר עצרת תהיה לכם ר"א סבר או כולו כו'

ואילו רבי יהושע סובר: חציו לה' וחציו לכם. שניהם דורשים את אותו פסוק: פסוק אחד אומר "עצרת לה' אלקיך", ופסוק אחר אומר "עצרת תהיה לכם". רבי אליעזר סובר: או כולו וכו';

רבי יהושע סובר שיש לחלק את היום: חציו לה' וחציו לאכילה ולשתיה. הגמרא מסבירה ששניהם לומדים את דעתם מאותו זוג פסוקים: באחד החג נקרא עצרת "לה' אלקיך", ובאחר — עצרת "לכם".

ור' [ורבני] יהושע סבר חלקהו חציו כו' ועכ"פ [ועל כל פנים] מדכתיב גבי שביעי של פסח לה' אלקיך מכלל דיש בו שייכות יותר להיות כולו לה' מבשמיני עצרת דכתיב לכם.

ורבי יהושע סובר: חלקהו, חציו וכו'. מכל מקום, מכיוון שלגבי היום השביעי של פסח נאמר "לה' אלקיך", משמע שיש בו שייכות גדולה יותר להיות כולו לה' מאשר בשמיני עצרת, שעליו נאמר "לכם".

רבי אליעזר קורא את שני הפסוקים כחלופות, ואילו רבי יהושע מבין שיש לחלק את היום. כך או כך, אדמו"ר הזקן מסיק שהיום השביעי של פסח, המתואר כ"לה' אלקיך", מתאים יותר להיות מוקדש כולו לה' מאשר שמיני עצרת, המתואר כ"לכם".

3 ובזה יובן ג"כ מ"ש בו לא תעשה מלאכה דכיון דאי בעי עושה כולו לה' אי"כ אסור בעשיית

ובכך יובן גם מה שנאמר בו: "לא תעשה מלאכה". כיוון שאם ירצה, יעשה את כולו לה', הרי הוא אסור בעשיית

כך מתורצת השאלה השנייה. כיוון שביום השביעי של פסח אדם יכול לבחור להקדיש את היום כולו לה', הפסוק יכול לומר "לא תעשה מלאכה" ללא סייג.

מלאכת אוכל נפש כדפסק המג"א [המגן אברהם] שהמתענה תענית חלום ביו"ט [ביום טוב] אסור בעשיית מלאכה אפי' [אפילו] מלאכת אוכל נפש והה"ד [והדא הוא דכתיב] אם עושה כולו לה' אסור בעשיית מלאכה לגמרי.

מלאכה לצורך הכנת אוכל, כפי שפסק המגן אברהם: מי שמתענה תענית חלום ביום טוב אסור בעשיית מלאכה, אפילו מלאכה לצורך הכנת אוכל. והוא הדין אם הוא עושה את היום כולו לה' — אסור לו לעשות מלאכה כלל.

ההיתר להכין אוכל ביום טוב הוא כדי לאכול, והמגן אברהם, פרשן הלכתי קלאסי, פוסק שמי שמתענה ביום טוב בעקבות חלום מטריד אינו רשאי לעשות אפילו מלאכה לצורך הכנת אוכל. בדומה לכך, מי שעושה את היום כולו "לה'" אסור בכל מלאכה.

קטע 2 • 41-7

שמחת החג ושלמי השמחה

4 והנה עיקר השמחה הוא לשמוח בו ית' כמאמר וישמחו בך ישראל. והנה הגם ששמחה זו צריך להיות כל השנה. עכ"ז [עם כל זה] היו"ט [היום טוב] נקרא מועדים לשמחה שאז השמחה של מצוה היא ביתר שאת ויתר עז.⁴

והנה, עיקר השמחה הוא לשמוח בו יתברך, כמאמר: "וישמחו בך ישראל". שמחה זו צריכה להיות נוכחת בכל ימות השנה, ואף על פי כן יום טוב נקרא "מועדים לשמחה", משום שאז שמחת המצווה היא ברוממות ובעוצמה גדולה לאין ערוך.

אדמו"ר הזקן עובר לעסוק בנושא השמחה. השמחה האמיתית היא השמחה בה' עצמו, כפי שנאמר בתפילת יום טוב: "וישמחו בך ישראל". שמחה זו שייכת לכל יום בשנה, אך המועדים נקראים "מועדים לשמחה" משום שאז שמחת המצווה עזה הרבה יותר. הביטוי החותם את הקטע שואל את לשונו של יעקב בדבריו לראובן (בראשית מט, ג).

5 והטעם שהנה ע"י המצות הוא המשכת תוספת אור חדש באצילות וגם בכלים והנה הנפש אלקית נמשכה מפנימית הכלים.

הטעם הוא שעל ידי המצוות נמשכת תוספת אור חדש באצילות, וגם בכלים. והנה, נפש האלקית נמשכת מפנימיות הכלים.

מדוע השמחה גדולה יותר בחגים? כל מצווה ממשיכה אור חדש לאצילות, העולם העליון ביותר, ולכלים — הצורות המקבלות את האור ומבטאות אותו; ומקור נפש האלקית הוא בפנימיות הכלים הללו.

ואעפ"כ [ואף על פי כן] אין מתגלה בה האור הנמשך ע"י המצות בבחינת גילוי להתלבש בתוכו בבחינת אור פנימי

ואף על פי כן, האור הנמשך על ידי המצוות אינו מתגלה בה בבחינת גילוי, להתלבש בתוכה כאור פנימי;

אפשר היה לצפות שהנפש תחוש ישירות באור החדש. אולם האור הנמשך על ידי המצוות אינו מתגלה בתוך הנפש כאור פנימי, הנקלט ומורגש מבפנים.

ואף ששרש הנפש אלקית היא מפנימית הכלים דבי"ע שבהן נמשך הגילוי ממש בפנימיות מ"מ בנפש האלקית אין מאיר כלל בבחינת פנימית רק בבחינת מקיף.

ואף שורש נפש האלקית הוא מפנימיות הכלים של בריאה, יצירה ועשיה, שבהם נמשכת ההארה ממש בפנימיות, אף על פי כן בנפש האלקית אינו מאיר כלל בבחינת פנימיות, אלא בבחינת מקיף [אור].

שורש הנפש נמצא בפנימיות הכלים של העולמות התחתונים בריאה, יצירה ועשיה, שבהם האור אכן נכנס פנימה. אולם בתוך נפש האלקית עצמה הוא מאיר רק כמקיף — אור שמשפיע עליה מבחוץ, בלי להיות מורגש בה.

6 והיינו משום שהנפש הבהמית מכסה ומסתיר ומקפת וסובבת את הנפש האלקית בלתי תת מקום ליכנס בה האור בנפש האלקית בבחי' פנימית.

הסיבה לכך היא שנפש הבהמית מכסה ומסתירה את נפש האלקית, מקיפה וסובבת אותה, ואינה מניחה לאור להיכנס אליה, אל נפש האלקית, באופן פנימי.

הסיבה היא נפש הבהמית — הנפש המחיה את הגוף ואת דחפיו. היא עוטפת את נפש האלקית מכל עבר ואינה מותירה פתח שדרכו יוכל האור להיכנס אליה באופן פנימי.

וזהו הנה זה עומד אחר כולנו⁵ כו' אך כיו"ט [ביום טוב] היא תוספת גילוי אור ועי"ז מצחצח כלי הנה"ב [הנפש הבהמית] ג"כ.

וזהו [פירוש] "הנה הוא עומד מאחורי כולנו" וכו'. אבל ביום טוב יש תוספת גילוי אור, ועל ידי כך מתמרקים גם כלי נפש הבהמית.

בשיר השירים מתואר האהוב, ה', כעומד "מאחורי כולנו" (שיר השירים 2:9): האור נוכח, אך מוסתר. ביום טוב יש תוספת גילוי אור, חזקה דיה כדי למרק גם את כלי נפש הבהמית.

7 וזהו משגיח מן החלונות⁶ כו' ולכן אז הן מועדים לשמחה שהשמחה היא בחינת גילוי כו'

וזהו "משגיח מן החלונות" וכו'. לכן הם אז "מועדים לשמחה", שכן השמחה היא בחינת גילוי וכו'.

הפסוק ממשיך ואומר "משגיח מן החלונות": ביום טוב האור פורץ דרך החומה. לכן החגים הם "מועדים לשמחה", משום שהשמחה עצמה היא מעין גילוי.

ולכן הקריבו שלמי שמחה שזהו פעולה לנפש הבהמית ג"כ המסתרת ומעלמת על בחינת ניצוץ אלקי שבנפש האדם ומונעת שמחת ה' וע"י הקרבת האמורים והדם ע"ג [על גבי] המזבח נכללת ועולה נפש הבהמה לאש שלמעלה

לכן הקריבו שלמי שמחה, שכן יש בכך פעולה גם על נפש הבהמית, המסתירה ומעלימה את הניצוץ האלקי שבנפש האדם ומונעת את השמחה בה'. באמצעות הקרבת האימורים והדם על גבי המזבח, נפש הבהמה נכללת ועולה אל האש שלמעלה,

זו גם הסיבה שהקריבו שלמי שמחה בחגים: הם פועלים על נפש הבהמית, המסתירה את הניצוץ האלקי וחוסמת את השמחה בה'. כשהאימורים, כלומר החלקים הנשרפים על המזבח, והדם הועלו על המזבח, נפש הבהמה נכללה באש שלמעלה ועלתה עמה.

דהיינו למקור חוצבן מבחינת פני שור⁷ שבמרכבה העליונה ולכן ע"י אכילת בשר השלמים היו יכולים לשמוח בה' כי הבשר נעשה בחינת ממוצע כו'

כלומר, אל מקור חוצבם, מבחינת פני שור שבמרכבה העליונה. לכן, באמצעות אכילת בשר השלמים יכלו לשמוח בה', שכן הבשר נעשה ממוצע וכו',

היא עלתה אל מקורה הרוחני, פני השור שבמרכבה האלקית שראה יחזקאל, שבה השור נמצא בצד שמאל (יחזקאל א, י). כתוצאה מכך נעשה בשר הקרבן, שנאכל בידי מביאיו, לממוצע שאפשר להם לשמוח בה'.

כידוע מענין חיות וכח שמקבל האדם שהוא מדבר מבחי' דצ"ח [דומם צומח חי] והיינו מפני שמקורם מאד נעלה מבחינת האדם בסוד אחר וקדם צרתני.⁸

כידוע בענין החיות והכוח שהאדם, שהוא מדרגת המדבר, מקבל מן הדומם, הצומח והחי. הטעם לכך הוא שמקורם נעלה מאוד ממדרגת האדם, בסוד "אחר וקדם צרתני".

כאן מזכיר אדמו"ר הזקן עיקרון ידוע: האדם, הנברא בדרגת המדבר, מקבל חיות וכוח מן הדומם, הצומח והחי, הנמוכים ממנו. זאת משום שמקורם נעלה ממקורו, כפי שרומז הפסוק "אחר וקדם צרתני" (תהלים קלט, ה): המדרגות שמתחת לאדם, שנבראו לפניו, מושרשות למעלה ממנו.

דהיינו שמקורם מעולם התהו רק שבבחינת שבה"כ [שבירת הכלים] נפלו וירדו מטה מטה להיות בחינת דצ"ח [דומם צומח חי] וע"י הקרבת האמורים והדם שנכללו ועלו למקורן נעשה הבשר ממוצע שיוכלו לשמוח בו ית'

כלומר, מקורם מעולם התהו; אלא שבשבירת הכלים נפלו וירדו מטה מטה ונעשו דומם, צומח וחי. באמצעות הקרבת האמורים והדם, שנכללו ועלו למקורם, נעשה הבשר ממוצע, כדי שיוכלו לשמוח בו יתכרך.

מקורם הוא עולם התהו, מדרגה של אור אלקי בעוצמה רבה שקדמה לעולמות המסודרים. בשבירת הכלים נפלו ניצוצותיו ונעשו דומם, צומח וחי. לאחר שהאמורים והדם עלו למקורם, נעשה הבשר שנותר ערוץ שדרכו יכלו האוכלים לשמוח בה'.

(ולכן שלמים לשון שלום⁹ כמ"ש ברכות פ' צו ספ"ט ובפ' נשא פ"ג דף רנ"ד ע"ב גבי ולזבח השלמים דקרבן נתנאל.)

(לכן "שלמים" הוא לשון שלום, כמובא במדרש רבה, פרשת צו, בסוף פרק ט, ובפרשת נשא, פרק יג, דף רנד ע"ב, על "ולזבח השלמים" שבקרבן נתנאל.)

בסוגריים מסביר אדמו"ר הזקן את השם "שלמים". מדרש רבה קושר אותו למילה שלום: בסוף פרק ט על פרשת צו (ויקרא רבה ט, ט), ובפרק יג על פרשת נשא, בעניין קרבן השלמים של נתנאל, נשיא שבט יששכר.

וגם לשון שלימות כמשי"ש [כמה שכתוב שם] דף רנ"ג ע"ד גבי ולזבח השלמים דקרבן נחשון¹⁰ ומשי"ש [ומה שכתוב שם] שני שלומות¹¹ היינו כמ"ש הזח"ג [הזהר חלק ג] בפ' ויקרא י"ב ב' שלים לעילא ושלם לתתא¹² ופ"י לתתא י"ל [יש לומר] כמ"ש במ"א בד"ה בחדש השלישי בפ"י שלום בפמליא של מטה¹³

והוא גם לשון שלמות, כמובא שם, דף רנ"ג ע"ד, על "ולזבח השלמים" שבקרבן נחשון. והנאמר שם "שני שלומות" הוא על דרך הכתוב בזהר חלק ג, פרשת ויקרא, יב ע"ב: "שלם למעלה ושלם למטה". את פירוש "למטה" אפשר לבאר כפי שנכתב במקום אחר, במאמר המתחיל "בחדש השלישי", בעניין "שלום בפמליא של מטה",

המדרש קושר את "שלמים" גם ל"שלמות", בעניין קרבנו של נחשון, נשיא שבט יהודה, שמזרעו מלכו דוד ושלמה על ממלכה שלמה. הביטוי "שני שלומות" – שלום למעלה ושלום למטה – תואם את דברי הזהר "שלם למעלה ושלם למטה"; את "למטה" מפרשים, כפי שמובא במאמר אחר, כ"שלום בפמליא של מטה".

דהיינו הארת כחות נפש האלקית בנפש הבהמית שלא יהא מונע ומעכב מצד הגוף ונפשו הבהמית כו' וכן כאן היינו להיות גילוי השמחה בה' גם בנפש הבהמית

כלומר, כוחות הנפש האלקית מאירים בנפש הבהמית, כדי שהגוף ונפש הבהמית לא יהיו גורם מפריע ומעכב וכו'. וכך גם כאן: הכוונה היא שהשמחה בה' תתגלה גם בנפש הבהמית.

שלום "למטה" פירושו שכוחות הנפש האלקית מאירים בנפש הבהמית, כך שהגוף וכוחותיו לא יפריעו עוד לעבודת ה'. באותו אופן, שלמי השמחה מביאים את השמחה בה' גם אל נפש הבהמית עצמה.

וזהו כענין מ"ש במ"א שור הבר שהוא מלשון ובר לבב¹⁴ כך שלמי שמחה היינו בשר שכבר נתברר ע"כ נותן כח ועוז בנפש הבהמית ועמ"ש עוד סד"ה ושבתי בשלום אל בית אבי.¹⁵

וזה דומה למה שנאמר במקום אחר בפירוש "שור הבר": המילה "בר" היא מלשון "ובר לבב", כלומר טהור לב. כך גם שלמי השמחה הם בשר שכבר התברר; לכן הוא נותן כוח ועוצמה לנפש הבהמית. ועיינו עוד במה שנכתב בסוף המאמר המתחיל "ושבתי בשלום אל בית אבי".

יש כאן הקבלה: במקום אחר מפרשים את "שור הבר" על דרך "בר לבב" — "טהור לב" (תהילים כד, ד) — כלומר דבר שכבר התברר. כך גם בשר שלמי השמחה כבר התברר, ולכן הוא נותן כוח לנפש הבהמית.

(ועיין בפרדס בעה"כ [בערכי הכינויים] ערך שלמים ובמא"א [ובמאורי אור] אות שי"ן סעיף מ"ה [שם מ"ה] ובאות זי"ן סעיף וא"ו) ובשלי"ה [ובשני לוחות הברית] במסכת פסחים שלו דקנ"ו סע"א [סוף עמוד א] פ"י שלמים ע"ד שיהיה

(ועיינו בפרדס, בערכי הכינויים, בערך "שלמים"; במאורי אור, אות שי"ן, סעיף מ"ה, ואות זי"ן, סעיף ו'). והשלי"ה, במסכת פסחים שלו, דף קנ"ו סוף עמוד א', מפרש את המילה "שלמים" על דרך שיהיו

אדמו"ר הזקן מציין מקורות נוספים העוסקים במונח "שלמים": הפרדס, בחלק ערכי הכינויים, ומאורי אור, מילון קבלי הערוך לפי אותיות. השלי"ה, בחלק העוסק במסכת פסחים, מפרש את המילה על דרך השלמות.

השם שלם והכסא שלם ועמ"ש מזה בד"ה זכור את אשר עשה לך עמלק¹⁶ וזהו שלמים ענין שלימות הרי מבואר ענין הקרבת שלמי שמחה בכל יו"ט [יום טוב]:

ה' שלם והכיסא שלם; ועיינו במה שנכתב על כך במאמר המתחיל "זכור את אשר עשה לך עמלק". זהו ענינם של השלמים — ענין השלמות. בכך התבאר ענין הקרבת שלמי שמחה בכל יום טוב.

דברי השלי"ה מזכירים את הדרשה שלפיה שם ה' וכיסאו אינם שלמים עד שיימחה עמלק, שאדמו"ר הזקן מבאר במאמר על הפסוק "זכור את אשר עשה לך עמלק" (דברים כה, יז). "שלמים" מבטא אפוא שלמות, ובכך מסתיים הביאור מדוע הקריבו שלמי שמחה בכל חג.

קטע 3 • 81-13

אכילה ושתייה למעלה

8 ב והנה ארז"ל [אמרו רבותינו זכרונם לברכה] **העוה"ב** [העולם הבא] **אין בו לא אכילה**¹⁷ **כו'. ולפ"ד הרמב"ם** [הרבי משה בן מימון] **ז"ל** [זכרוננו לברכה / זכרונם לברכה] **קאי על עולם הנשמות והרמב"ן** [והרבי משה בן נחמן] **ז"ל** [זכרוננו לברכה / זכרונם לברכה] **השיב עליו שאם כדבריו כן הוא א"כ מאי חידוש השמיענו הגמרא וכי שייך לנפש בלי גוף אכילה כו'.**

ב. והנה אמרו חז"ל: "העולם הבא אין בו לא אכילה" וכו'. לפי דעת הרמב"ם ז"ל, הדברים מתייחסים לעולם הנשמות. הרמב"ן ז"ל השיב לו: אם כך הדבר, כדבריו, מה החידוש שהשמיע לנו התלמוד? וכי יש משמעות לאכילה וכו' אצל נשמה ללא גוף?

החלק השני של המאמר עוסק באכילה, ומתחיל בדברי חז"ל: "בעולם הבא אין אכילה ושתייה" (ברכות יז ע"א). הרמב"ם מפרש שהדברים מתייחסים לעולם הנשמות, שבו הנשמות קיימות ללא גופים; הרמב"ן משיב שאם כך, האמירה מובנת מאליה, שהרי נשמה ללא גוף אינה יכולה לאכול בכל מקרה.

אלא מסיק שקאי על זמן תחיית המתים שיהיה האדם בגוף ואעפ"כ [ואף על פי כן] **אין בו לא אכילה כו'.**
אלא הוא מסיק שהדברים מתייחסים לזמן תחיית המתים, שבו האדם יהיה בגוף, ואף על פי כן לא תהיה בו אכילה וכו'.

לכן הרמב"ן מפרש שהדברים מתייחסים לתקופה שלאחר תחיית המתים, שבה הנשמות יחזרו להיות בגופים ובכל זאת לא יאכלו. הדבר מעלה את השאלה שעליה משיב כעת המאמר: מדוע בני אדם בגופים לא יאכלו אז.

9 והטעם דהנה בחינת אכילה הוא כמ"ש אכלו רעים שתו ושכרו דודים¹⁸ **אכלו רעים לעילא הם בחינת חו"ב** [חכמה ובינה].

הטעם הוא, שבחינת האכילה היא כפי שכתוב: "אכלו רעים, שתו ושכרו דודים". "אכלו רעים" מתייחס למעלה, לחכמה ובינה.

התשובה נפתחת בפסוק "אכלו רעים, שתו ושכרו דודים" (שיר השירים ה, א). "אכלו רעים" מתייחס למדרגה העליונה, חכמה ובינה, זוג המדות השכליות.

שתו ושכרו דודים לתתא הם בחינת זו"נ [זעיר אנפין ונוקבא] **שהם בחינת המדות חו"ג** [חסד וגבורה] **ורחמים. דהיינו שבכדי שיהיה בחי' רעים שהם בחינת חו"ב** [חכמה ובינה] **צ"ל בחינת אכילה.**

"שתו ושכרו דודים" מתייחס למטה: זו בחינת ז"א ונוקבא, שהן בחינת המדות — חסד, גבורה ורחמים. כלומר, כדי שתהיה בחינת "רעים", שהיא בחינת חכמה ובינה, צריכה להיות בחינת אכילה.

"שתו ושכרו דודים" מתייחס למדרגה התחתונה, ז"א ונוקבא, המדות של חסד, גבורה ורחמים. מכאן העיקרון: כדי שחכמה ובינה יבואו לידי קיום, צריכה להיות "אכילה".

10 ובכדי להיות בחיי מדות צ"ל בחיי שתיה דהנה בו ית' שאין ערוך אליו יתברך לא שייך

וכדי שתהיה בחינת המדות, צריכה להיות בחינת שתייה. שהרי בו ית', שאין דבר שיכול להידמות אליו ית', לא שייכת

המדות, המכונות כאן "האהובות", זקוקות ל"שתייה". כדי להסביר זאת, אדמו"ר הזקן פותח בכך שהקב"ה עצמו נעלה מכל השוואה לדבר כלשהו.

בו בחינת חסד ואפי' [ואפילו] בחינת חכמה וכולם בחכמה עשית¹⁹ כתיב שבחינת החכמה נקרא לגביה ית' בחיי עשייה ונקרא אדם דעשיה כו' כמאמר אנת חכים כו'.

בו בחינת חסד, ואף לא בחינת חכמה. נאמר: "את כולם עשית בחכמה", שכן בחינת החכמה נקראת ביחס אליו ית' בחינת עשייה, ונקראת "אדם דעשייה" וכו', כמאמר "אנא חכים" וכו'.

חסד אינו שייך לקב"ה כפי שהוא, ואף לא חכמה: ביחס אליו, גם חכמה, הראשונה שבספירות השכל, נחשבת לעשייה בלבד, ככתוב: "את כולם עשית בחכמה" (תהילים קד, כד). היא אף נקראת "אדם דעשייה", כאילו כל מבנה הספירות, ובכללו השכל, הוא העולם הנמוך ביותר ביחס אליו; ובתיקוני הזוהר נאמר: "אתה חכם", אך לא בחכמה ידועה.

ולאו מכל אליו מדות איהו כלל כי המדות הן בחיי גבול ומדה בכדי ליתן שכר טוב לצדיקים שיוכלו לקבל שכר דהיינו ליהנות מזיו השכינה²⁰ כו'.

"ואינו מכל המדות האלו כלל". המדות הן בחינה של גבול ומידה, כדי לתת שכר טוב לצדיקים, שיוכלו לקבל את שכרם, כלומר, להתענג מזיו השכינה וכו',

הקטע ממשיך: "אינו מכל המדות האלו כלל". המדות הן גבולות ומידות שהקב"ה מאמץ כדי שיוכל לתת שכר לצדיקים, שצריכים להיות מסוגלים לקבל את שכרם — "להתענג מזיו השכינה" (ברכות יז, א).

ולענוש לרשעים כו' שאם היו רחמים פשוטים בלי גבול ומדה הי' [היה] מרחם גם על הרשעים כו'.

ולהעניש את הרשעים וכו'. כי אילו היו רחמים פשוטים, בלי גבול ומידה, היה מרחם גם על הרשעים וכו'.

גם לשם קיום הדין נחוצים גבולות: רחמים פשוטים ובלתי מוגבלים היו חלים גם על הרשעים. המדות הן אפוא ערוצים מדודים, ולא עצמות של הקב"ה.

11 והנה אצלו ית' שהוא א"ס ואין ערוך אליו כו' בכדי שיהיה בחיי חו"ב [חכמה ובינה] ומדות צ"ל בחיי אכילה

והנה, לגבי יתברך, שהוא אין סוף ואין ערוך אליו וכו', כדי שתהיה בחינת חכמה ובינה ומדות, צריכה להיות בחינת אכילה,

מכיוון שה' אין-סופי ונעלה מכל השוואה, חכמה ובינה והמדות אינן יכולות להיווצר מעצמן. עליהן לקבל שפע מלמעלה, והשפע הזה הוא מה שהמאמר מכנה "אכילה".

דהיינו השפעה מלמעלה כמבואר בזהר וע"ח [ועץ חיים] אבא יונק ממזל החי שהוא בחינת אכילה ויניקה ע"י המזלות כו'.

כלומר, השפעה מלמעלה, כפי שמבואר בזהר ובעץ חיים: אבא יונק מהמזל השמיני, שהוא בחינת אכילה ויניקה באמצעות המזלות וכו'.

בזהר ובעץ חיים מוסבר שהספירות מקבלות חיות באמצעות המזלות — שלושה עשר ערוצי השפע שמדרגה שלמעלה מהן. אבא, כלומר חכמה, מקבל מהמזל השמיני. קבלה זו, הנמשלה לאכילה ולתינוק היונק, היא שמביאה את השכל לידי קיום.

12 וזהו אכלו רעים²¹ לעילא. ובכדי להיות בחינת דודים שהם המדות צ"ל בחי' שתיה שהוא בחי' ירידת ההשפעה למטה מטה עד שיהיה בחי' מדות כמו למשל שהשתיי [שהשתייה] מוליך את המאכל למטה כי מים יורדים כו'.

וזהו "אכלו רעים" למעלה. וכדי שתהיה בחינת "דודים", שהם מדות, דרושה בחינת שתייה — ירידת השפע למטה יותר ויותר, עד שנוצרות מדות. בדומה לכך, השתייה מוליכה את המזון כלפי מטה, שכן המים יורדים וכו'.

זהו "אכלו רעים" למעלה. כדי שייווצרו המדות, ה"דודים", השפע צריך לרדת עוד ועוד, וזו בחינת "שתייה": כשם שהשתייה מוליכה את המזון מטה דרך הגוף, מפני שהמים זורמים כלפי מטה, כך השפע האלוהי יורד עד שהוא נעשה רגש.

13 וזהו שתו וגוי ושכרו²² הוא בחי' התגלות נכנס יין כו'. הרי נת' [נתבאר] ענין אכילה מהו.

וזהו "שתו" וכו', ו"שכרו" הוא בחינת התגלות — "נכנס יין" וכו'. כך התבאר עניינה של האכילה.

"שכרו" מתייחס להתגלות, כמאמר חז"ל: "נכנס יין, יצא סוד". בכך התבאר פירושה של "אכילה".

ועתה צ"ל ענין שביעי של פסח. כי הנה ארז"ל [אמרו רבותינו זכרונם לברכה] בענין קיי"ס [קריעת ים סוף] ראתה שפחה על הים כו'.

ועתה יש להבין את עניינו של היום השביעי של פסח. שהרי אמרו חז"ל בעניין קריעת ים סוף: "ראתה שפחה על הים" וכו'.

כעת עובר המאמר לעסוק ביום השביעי של פסח, שבו נקרע הים. חז"ל אמרו שעל הים ראתה אפילו שפחה את מה שהנביא יחזקאל לא ראה, ואדמו"ר הזקן שואל היכן רומזת התורה להתגלות כה גדולה.

קטע 4 • 14-15

שתיקה בקריעת הים

14 ולהבין היכן הוא מרומז בתורה שהי' [שהיה] גילוי אלקות גדול כ"כ [כל כך] דבשעת מ"ת [מתן תורה] כתיב פב"פ [פנים בפנים] דבר²³ כו'.

וצריך להבין היכן נרמז בתורה שהייתה התגלות כה גדולה של אלקות. הרי בזמן מתן תורה נאמר: "פנים אל פנים דיבר" וכו',

במתן תורה נאמר בתורה במפורש שה' דיבר "פנים אל פנים" (דברים ה, ד), ולכן גדולתה של אותה התגלות מפורשת. השאלה היא היכן התורה רומזת שהתגלות שהייתה על הים הייתה גדולה באותה מידה.

אבל כאן מהיכן למדו זה. אך הענין דהנה כתיב מה תצעק אלי²⁴ כו' וגם כתיב ה' ילחם לכם ואתם תחרישון.²⁵

אבל כאן, מניין למדו זאת? אך העניין הוא כך: נאמר "מה תצעק אלי" וכו', וכן נאמר "ה' ילחם לכם ואתם תחרישון".

הרמז נמצא בשני פסוקים: ה' שאל את משה "מה תצעק אלי" (שמות יד, טו), ומשה אמר לעם "ה' ילחם לכם ואתם תחרישון" (שמות יד, יד). כפי שמוסבר בהמשך, השתיקה היא סימן להתגלות גדולה מכדי שאפשר יהיה לבטאה במילים.

כי הנה ידוע שהדבור הוא ע"י בחי' חכמה כמ"ש בחכמה יסד ארץ²⁶ אבא יסד ברתא^{27,28} כידוע ממשל התינוק שאינו יכול לדבר²⁹ כו'

ידוע שהדיבור בא באמצעות בחינת חכמה, כמו שנאמר "בחכמה יסד ארץ": "אבא יסד ברתא", כידוע מן המשל על התינוק שאינו יכול לדבר וכו'.

הדיבור נובע מחכמה: "בחכמה יסד ארץ" (משלי ג, יט), והזוהר מפרש זאת כאבא, חכמה, המייסד את "הבת", מלכות, שהיא בחינת הדיבור. כך גם ילד קטן אינו יכול לדבר עד שיש לו מידה מסוימת של הבנה, כפי שאומרת הגמרא שילד אינו יכול לומר "אבא" ו"אמא" עד שטעם דגן.

והנה ארז"ל [אמרו רבותינו זכרונם לברכה] חכם אינו מדבר בפני מי שגדול ממנו³⁰ כמשל מי שבא לפני מלך גדול כו'.

וחכמינו זכרונם לברכה אמרו: "חכם אינו מדבר בפני מי שגדול ממנו", כמו במשל על אדם שבא לפני מלך גדול וכו'.

לעומת זאת, חכם אינו מדבר בפני מי שגדול ממנו בחכמה (אבות ה, ז), כשם שאדם הבא לפני מלך גדול עומד בשתיקה. התגלות גדולה יותר משתיקה את השכל הקטן ממנה.

15 והיינו משום איידי דטריד למיבלע לא פליט³¹ כו' וקייס [וקריעת ים סוף] שנגלה להם גילוי אלקותו ית' שלמעלה מבחי' חכמה

הטעם הוא משום ש"כיוון שהוא טרוד בבליעה, אינו פולט" וכו'. ובקריעת ים סוף, כאשר התגלתה להם התגלות אלקותו ית', שלמעלה מבחינת חכמה,

הטעם הוא העיקרון התלמודי "כיוון שהוא טרוד בבליעה, אינו פולט": מי שקולט אינו יכול להוציא באותו זמן. בים סוף קיבלו ישראל התגלות אלקות שלמעלה מחכמה, ולכן יכלו רק לקלוט אותה.

לכן כתיב ואתם תחרישון³² בחינת שתיקה ולכן בתפלת שמו"ע [שמונה עשרה] ג"כ שהוא מעין אותו גילוי בחי' ביטול כו' אין משמיעין קול כו'.

לכן נאמר "ואתם תחרישון" — בחינת שתיקה. לכן גם בתפילת שמונה עשרה, שהיא מעין אותה התגלות, בחינת ביטול וכו', אין משמיעים קול וכו'.

מכאן "ואתם תחרישון". תפילת שמונה עשרה היא מצב של ביטול לפני ה', הדומה לאותה התגלות, ולכן מתפללים אותה בלי להשמיע קול; הערת קה"ת מפנה כאן להלכות תפילה בשולחן ערוך אדמו"ר הזקן.

קטע 5 • 16-17

הים ליבשה, הים לקרח

16 וזהו הפך ים ליבשה³³ כו' שם נשמחה בו דה"ל [דהוה ליה למימר] בקע ים כו'. אך דהנה ים הוא בחי' משפיע ויבשה הוא בחי' מקבל שהים משפיע לחלוחית בארץ והולידה והצמיחה כו'

וזהו [פירוש] "הפך ים ליבשה" וכו', "שם נשמחה בו". היה צריך לומר "בקע ים" וכו'. אך [ההסבר הוא] שהים הוא בחינת משפיע והיבשה היא בחינת מקבל, שכן הים משפיע לחות לארץ וגורם לה להוציא צמחים ולצמוח וכו'.

בתהילים נאמר: "הפך ים ליבשה... שם נשמחה בו" (תהילים סו, ו), אף שאפשר היה לצפות לניסוח "בקע ים". ההסבר הוא שהים מסמל את המשפיע והיבשה את המקבל, מפני שהלחות שמעניק הים מצמיחה את הארץ.

כי כל הנחלים הולכים אל הים והים איננו מלא³⁴ אל מקום שהנחלים הולכים שם הם שבים ללכת בחזרה לנחלים שאל"כ [שאם לא כן] היו הנחלים חריבים ויבישים וגם הענן מקבל ממימי אוקיינוס³⁵ והרוה את הארץ והולידה³⁶ כו'.

כי "כל הנחלים הולכים אל הים והים איננו מלא; אל מקום שהנחלים הולכים, שם הם שבים ללכת" — בחזרה אל הנחלים, שאם לא כן היו הנחלים חריבים ויבישים. וגם הענן מקבל ממימי האוקיינוס, ומרווה את הארץ וגורם לה להוציא צמחים וכו'.

כפי שנאמר בקהלת, כל הנחלים זורמים אל הים ושבים ממנו, שאם לא כן היו מתייבשים (קהלת א, ז); והעננים קולטים את מי האוקיינוס ומשקים את הארץ, בלשונו של ישעיהו על הגשם, ש"מרווה את הארץ ומצמיח אותה" (ישעיהו נה, י). הים משפיע והארץ מקבלת.

17 ובהגלות נגלות גילוי גדול כנ"ל נהפך ים ליבשה³⁷ וקמו כמו נד³⁸ להיות להם חומה³⁹ כו' בחי' אבן דומם אידי דטריד⁴⁰ כו' כנ"ל.

וכאשר התגלה בגילוי גילוי גדול, כפי שנאמר לעיל, הים נהפך ליבשה, והמים [עמדו] ונערמו כנד, כדי להיות להם חומה וכו': בחינת אבן דומם; "מתוך שהוא טרוד" וכו', כפי שנאמר לעיל.

כאשר בא הגילוי הגדול, הים — המשפיע — נעשה ליבשה, המקבלת, והמים עמדו "כמו נד" כחומה (שמות טו, ח; יד, כב). הם עמדו בלי תנועה, כאבן דוממת — והמילה "דומם" רומזת גם לשתיקה — כמו מי שטרוד כל כך בקבלה, עד ששום דבר אינו יוצא ממנו.

ואגלידו מיא מה שלא ראה יחזקאל גילוי גדול כ"כ [כל כך] כי יחזקאל לא ראה כ"א פני אריה⁴¹ כו'

ו"נקרשו המים" — גילוי גדול כל כך, שיחזקאל לא ראה. יחזקאל ראה רק פני אריה וכו',

"נקרשו המים" הוא הגילוי שלדברי חז"ל אפילו יחזקאל לא ראה. יחזקאל ראה את המרכבה ובה פנים נפרדות: אריה מימין, ושאר הפנים, כל אחת בצד שלה (יחזקאל א, י).

בחי' התחלקות (וכמ"ש בד"ה כנשיר יעיר)⁴² משא"כ בשעת קי"ס [קריעת ים סוף] הי' [היה] גילוי אלקותו ית' שלמעלה מבחינת התחלקות כ"א בבחי' קרח דאגלידו מיא וקמו

בחינת התחלקות, וכמו שכתוב במאמר המתחיל "כנשיר יעיר"; ואילו בעת קריעת ים סוף התגלה אלקותו יתברך, שלמעלה מבחינת התחלקות, אלא בבחינת קרח: "נקרשו המים" ועמדו

הפנים הנפרדות מייצגות התחלקות למדות מובחנות, כפי שמוסבר במאמר על "כנשיר יעיר קנו". בים התגלה גילוי שלמעלה מכל התחלקות, בדומה לקרח, שבו המים הזורמים קופאים ונעשים לגוש אחד העומד במקומו.

כמו נד כנ"ל וכמ"ש ודמות על ראשי החיה⁴³ רקיע כעין הקרח כו' קרח בחי' חרק.^{44, 45, 46, 47, 48, 49, 50, 51, 52, 53}

כמו נד, כפי שנאמר לעיל; וכמו שכתוב: "ודמות על ראשי החיה רקיע כעין הקרח" וכו'. קרח הוא בחינת חיריק.

גם יחזקאל מדבר על דבר שנמצא מעל הנבראים: מעל ראשיהם היה רקיע "כעין הקרח" (יחזקאל א, כב). תיקוני הזוהר מציין שהמילה "קרח" מורכבת מאותן אותיות כמו "חיריק", אחד מסימני הניקוד; אדמו"ר הזקן מזהה את הקרח שבים עם בחינה זו.

קטע 6 • 181

החושך שהאיר

18 וזהו ויהי הענן והחושך ויאר⁵⁴ כו'. ויאר לשון זכר קאי על החשך שהחשך האיר להם.

וזהו [פירוש] "ויהי הענן והחושך ויאר" וכו'. "ויאר" הוא לשון זכר, ולכן מוסב על החושך: החושך האיר להם.

בים סוף נאמר: "ויהי הענן והחושך ויאר את הלילה" (שמות יד, כ). מכיוון ש"ויאר" הוא לשון זכר, אדמו"ר הזקן מפרש שהוא מוסב על "החושך": החושך עצמו האיר להם.

דהנה במעשה בראשית כתיב ויבדל אלקים בין האור⁵⁵ כו' בחי' פרסא מפסיק בכדי להיות השתלשלות העולמות והתחלקות כו'

שהרי במעשה בראשית נאמר: "ויבדל אלקים בין האור" וכו' — זו בחינת פרסא המפסיקה, כדי שתהיה השתלשלות העולמות והתחלקותם וכו'.

במעשה בראשית הפריד ה' "בין האור ובין החושך" (בראשית א, ד). ההפרדה הזאת היא פרסא, מחיצה, המאפשרת את השתלשלות העולמות המסודרת, כשכל עולם נבדל מחברו.

רק ביום א' משימ"ב [מששת ימי בראשית] שמשו אור וחושך⁵⁶ בערבוביא^{57,58} ובכדי להיות השתלשלות כו' הבדיל כו'. ובשעת קי"ס [קריעת ים סוף] האיר בחי' החשך הנ"ל⁵⁹ שהוא בחי' ישת חשך סתרו⁶⁰ שלמעלה מבחי' השתלשלות

אלא שביום הראשון של ששת ימי בראשית שימשו האור והחושך בערבוביה, וכדי שתהיה השתלשלות וכו' הבדיל ביניהם וכו'. ובשעת קריעת ים סוף האיר החושך הנזכר לעיל, שהוא בחינת "ישת חושך סתרו", שלמעלה מבחינת השתלשלות.

ביום הראשון שימשו האור והחושך בערבוביה, עד שה' הבדיל ביניהם כדי לאפשר את קיום השתלשלות העולמות, כפי שמסבירים רש"י והתלמוד הירושלמי. בים סוף האיר "חושך" נעלה יותר, שעליו נאמר "ישת חושך סתרו" (תהילים יח, יב), והוא למעלה מכל סדר ההשתלשלות.

(שמלמטה למעלה הוא נק' חשך משום דלית מחשבה תפיסא ביה כלל⁶¹ וכמ"ש מזה באריכות בד"ה שחורה אני⁶² ונאווה אש שחורה ע"ג [על גבי] אש לבנה כו' ע"ש).⁶³

(שכן מלמטה למעלה הוא נקרא חושך, משום שאין מחשבה תופסת בו כלל, וכמו שכתוב על כך באריכות בדיבור המתחיל "שחורה אני ונאווה": אש שחורה על גבי אש לבנה וכו'; עיין שם).

מדרגה זו נקראת חושך רק מצדנו, כשאנו מביטים מלמטה למעלה: שום מחשבה אינה יכולה לתפוס בה, כפי שנאמר בתיקוני זוהר. המאמר "שחורה אני ונאווה" מרחיב על כך באמצעות הדימוי של התורה הכתובה באש שחורה על גבי אש לבנה.

ולכן לא הקריבו שלמי שמחה⁶⁴ בשביעי של פסח (צ"ע [צריך עיון]) שבחינת השמחה של שביעי של פסח

ולכן לא הקריבו שלמי שמחה בשביעי של פסח (והדבר דורש עיון); שכן מדרגת השמחה של שביעי של פסח

אדמו"ר הזקן מציע שזו הסיבה לכך שלא הקריבו שלמי שמחה בשביעי של פסח, אף שהוא מציין שהעניין דורש עיון נוסף. השמחה של אותו יום הייתה מסוג אחר.

גדול כ"כ [כל כך] שאינה יכולה לבוא לבחינת התגלות בבחי' פנימית שהוא בחי' אכילה כ"א בבחי' מקיף עליהם מלמעלה ולכן כתיב שם נשמחה⁶⁵ שם דייקא.

גדולה כל כך, שאינה יכולה לבוא לידי גילוי באופן פנימי, שהוא בחינת אכילה, אלא רק כאור מקיף עליהם מלמעלה. לכן נאמר: "שם נשמחה" — "שם" דווקא.

השמחה הייתה גדולה מכדי להיקלט בפנימיות, כפי שהמזון נקלט באמצעות אכילה; היא יכלה רק להקיף אותם מלמעלה, בבחינת מקיף. לכן נאמר "שם נשמחה": "שם" מצביע על דבר שמעבר להם, ולא בתוכם.

וזהו שארז"ל [שאמרו רבותינו זכרונם לברכה] עוה"ב [עולם הבא] אין בו לא אכילה⁶⁶ כו' שלעוה"ב [שלעולם הבא] ג"כ יתגלה גילוי אלקותו מבחי' שלמעלה מהשתלשלות

וזהו שאמרו חז"ל: "העולם הבא אין בו לא אכילה" וכו'. שכן גם בעולם הבא יתגלה גילוי אלקותו ממדרגה שלמעלה מהשתלשלות;

כך מתבאר מאמר חז"ל שבעולם הבא אין אכילה (ברכות יז ע"א). גם אז תתגלה אלקות ממדרגה שלמעלה מהשתלשלות העולמות.

לכן לא יתגלה בבחי' אכילה פנימית כ"א בבחי' מקיף כנ"ל (ועי' במא"א [במאורי אור] אות אלף סעיף קע"ח שכתב אכילה ושתייה הכל מחיבור זו"נ [זעיר אנפין ונוקבא] כו')

ולכן היא לא תתגלה בבחינת אכילה פנימית, אלא רק בבחינת מקיף, כנזכר לעיל. (ועיי' במאורי אור, אות אל"ף, סעיף קע"ח, שכתב שהאכילה והשתייה נובעות כולן מחיבור ז"א ונוקבא וכו').

גילוי כזה אינו יכול להיכנס בפנימיות, בדרך של אכילה, אלא רק כאור מקיף. מאורי אור מוסיף שבמונחי הקבלה, האכילה והשתייה נובעות כולן מחיבור ז"א ונוקבא.

וזהו ובני ישראל הלכו כיבשה⁶⁷ בתוך הים דהנה בגמ' [בגמרא] איכא פלוגתא⁶⁸ חד אמר שמים קדמו כו' וזהו [פירוש] "ובני ישראל הלכו כיבשה בתוך הים". שהרי בגמרא יש מחלוקת: אחד אומר שהמים קדמו וכו',

התורה אומרת שבני ישראל "הלכו כיבשה בתוך הים" (שמות יד, כט). הגמרא (חגיגה יב ע"א) מביאה מחלוקת בשאלה אם השמים או הארץ נבראו תחילה.

ואלו ואלו דברי אלקים חיים שבמעשה שמים קדמו ובמחשבה קדומה ארץ קדמה ובשעת קי"ס [קריעת ים סוף] שנתגלה בחי' מחשבה עילאה ששם ארץ קדמה לכן כתיב הלכו כיבשה בתוך הים היינו בבחי' יבשה שקדמה לשמים כנ"ל:

ואלו ואלו דברי אלקים חיים: במעשה השמים קדמו, ואילו במחשבה הקדומה הארץ קדמה. ובשעת קריעת ים סוף, כאשר התגלתה בחינת המחשבה העליונה, שבה הארץ קודמת, לכן נאמר "הלכו כיבשה בתוך הים" — כלומר, בבחינת היבשה שקדמה לשמים, כפי שנתבאר לעיל.

שתי הדעות אמת: במעשה בפועל השמים קדמו, ואילו במחשבה האלוקית הקדומה הארץ קדמה. בים התגלתה אותה מחשבה עליונה, ולכן בני ישראל הלכו ב"יבשה" הקודמת לשמים — המקבל, העומד ראשון במחשבת ה'.

בעבודה

השמחה בה' אמורה להיות תמידית, ובחגים היא צריכה להיות גדולה עוד יותר; העבודה היא לאפשר לשמחה להגיע גם אל הנפש הבהמית, שבדרך כלל מסתירה את אור המצוות מהנפש האלקית, כפי שהקרבנות זיככו אותה בעבר. תפילת שמונה עשרה בלחש היא גם חלק מהגילוי שהיה בקריעת הים: עומדים בביטול לפני ה', מתוך התמסרות כה עמוקה עד שאין מרימים את הקול.

שאלות לשיחה

1. מדוע מתאים הציווי הסתמי "לא תעשה כל מלאכה" ליום השביעי של פסח, שהוא עצרת "לה' אלקיך", אך לא לשמיני עצרת, שהיא עצרת "לכם"?
2. כיצד הביאו שלמי השמחה את שמחת החג אל הנפש הבהמית, ומדוע נעשה בשרם "אמצעי"?
3. מדוע השכל זקוק ל"אכילה", ואילו המדות זקוקות ל"שתיה"?
4. מדוע הביא הגילוי בקריעת הים לשתיקה, וכיצד משקפת תפילת שמונה עשרה בלחש את הגילוי הזה?
5. אם שמחת היום השביעי של פסח הייתה גדולה יותר, מדוע לא הקריבו בו שלמי שמחה, וכיצד הדבר מסביר מדוע אין אכילה בעולם הבא?

מקורות והפניות

הערות

פסוקה 1

1 "שישה ימים תאכלו מצות, וביום השביעי עצרת לה' אלקיך; לא תעשה מלאכה". שני המאפיינים שלה, "לה' אלקיך" והאיסור הסתמי "לא תעשה מלאכה", עומדים במרכז השאלות הפותחות של המאמר.

Deuteronomy 16:8 דברים ט"ז:ח'

שֵׁשֶׁת יָמִים תֹּאכַל מִצֹּת וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי עֲצֶרֶת לְאֱלֹהֶיךָ לֹא תַעֲשֶׂה מְלָאכָה:

Six days thou shalt eat unleavened bread; and on the seventh day shall be a solemn assembly to the L-RD thy G-d; thou shalt do no work therein

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

2 "ביום השמיני תהיה לכם עצרת; כל מלאכת עבודה לא תעשו". שמיני עצרת נקראת עצרת "לכם", ורק "מלאכת עבודה" נאסרה בה, והדבר מחדד את שתי השאלות.

Numbers 29:35 במדבר כ"ט:ל"ה

בַּיּוֹם הַשְּׁמִינִי עֲצֶרֶת תִּהְיֶה לָכֶם כְּלִי-מְלָאכָה עֲבֹדָה לֹא תַעֲשׂוּ:

On the eighth day ye shall have a solemn assembly: ye shall do no manner of servile work

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

פסוקה 2

3 רבי אליעזר סובר שביים טוב אדם או אוכל ושותה או יושב ולומד, ואילו רבי יהושע אומר שיש לחלק את היום; הגמרא מסבירה ששניהם דורשים את שני הפסוקים המכנים את החג "עצרת לה' אלקיך" ו"עצרת תהיה לכם". אדמו"ר הזקן משתמש בפסוקים כדי להראות איזה חג נוטה להיות כולו לה'.

Pesachim 68b:9 פסחים ס"ח ב:ט'

וְאָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: וּשְׁנֵיהֶם מְקַרְא אֶחָד דְּרִשּׁוּ, כְּתוּב אֶחָד אוֹמֵר: "עֲצֶרֶת לַה' אֱלֹהֶיךָ", וְכְתוּב אֶחָד אוֹמֵר: "עֲצֶרֶת תִּהְיֶה לָכֶם". רַבִּי אֶלְיעָזָר סָבַר: או כּוֹלֵל לַה', או כּוֹלֵל לָכֶם. וְרַבִּי יְהוֹשֻעַ סָבַר: חֲלָקָהּ, חֲצִיּוֹ לַה' וְחֲצִיּוֹ לָכֶם.

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

פסוקה 4

4 בֵּיתָר שֶׁאֵת וִיתֵר עֲזַ

יעקב אומר לראובן שכבכור היה ראוי שתהיה לו "יתר שאת ויתר עז". אדמו"ר הזקן משתמש בביטוי כדי לתאר את השמחה המוגברת שבקיום מצווה בחגים.

Genesis 49:3 בראשית מ"ט:ג'

רְאוּבֵן בְּכֹרִי אֲתָהּ כְּחֵי וְרֵאשִׁית אוֹנִי יִתֵּר שְׂאֵת וִיתֵר עֲזַ:

Reuben, thou art my first-born, My might, and the first-fruits of my strength; The excellency of dignity, and the excellency of power

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

פסוקה 6

5 הִנֵּה זֶה עוֹמֵד אַחֵר כְּתִלְנוּ

"דודי דומה לצבי... הנה זה עומד אחר כתלנו, משגיח מן החלונות, מציץ מן החרכים". אדמו"ר הזקן מפרש שהכותל הוא הנפש הבהמית, המסתירה את האור מן הנפש האלקית.

Song of Songs 2:9 שיר השירים ב':ט'

דוֹמָה דּוֹדִי לְצִבִּי אוֹ לְעֹפֶר הָאֵילִים הִנֵּה־זֶה עוֹמֵד אַחֵר כְּתִלְנוּ מִשְׁגִּיחַ מִן הַחֲלֹנוֹת מִצִּיץ מִן־הַחֲרָכִים:

My beloved is like a gazelle or a young hart; Behold, he standeth behind our wall, He looketh in through the windows, He peereth through the lattice

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

פסוקה 7

6 מִשְׁגִּיחַ מִן הַחֲלֹנוֹת

"הנה הוא עומד אחר כתלנו, משגיח מן החלונות, מציץ מן החרכים". החלונות הם הפתחים שדרכם מגיעה לנשמה תוספת האור של יום טוב.

Song of Songs 2:9 שיר השירים ב':ט'

דוֹמָה דּוֹדִי לְצִבִּי אוֹ לְעֹפֶר הָאֵילִים הִנֵּה־זֶה עוֹמֵד אַחֵר כְּתִלְנוּ מִשְׁגִּיחַ מִן הַחֲלֹנוֹת מִצִּיץ מִן־הַחֲרָכִים:

My beloved is like a gazelle or a young hart; Behold, he standeth behind our wall, He looketh in through the windows, He peereth through the lattice

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

פני שור

במראה יחזקאל יש לכל אחת מהחיות של המרכבה פני אדם, פני אריה מימין, פני שור משמאל ופני נשר. נשמת הבהמה המוקרבת עולה אל מקורה שבפני השור.

Ezekiel 1:10 יחזקאל א':י'

וְדַמוֹת פְּנֵיהֶם פְּנֵי אָדָם וּפְנֵי אַרְיֵה אֶל־הַיָּמִין לְאַרְבַּעַתָּם וּפְנֵי־שׁוֹר מִשְׁמָאֹל לְאַרְבַּעַתָּם וּפְנֵי־נֶשֶׁר לְאַרְבַּעַתָּם:

As for the likeness of their faces, they had the face of a man; and they four had the face of a lion on the right side; and they four had the face of an ox on the left side; they four had also the face of an eagle

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

8 אַחֹר וְקֵדָם צִרְתָּנִי

"אחור וקדם צרתני ותשת עלי כפכה". אדמו"ר הזקן מביא פסוק זה ביחס למדרגות הנמוכות, שמקורן גבוה משל האדם.

Psalms 139:5 תהילים קל"ט:ה'

אַחֹר וְקֵדָם צִרְתָּנִי וְתִשֵּׁת עָלַי כַּפְכָּה:

Thou hast hemmed me in behind and before, And laid Thy hand upon me

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

mouth, and with the shadow of My hand I covered you, to
... plant the heavens and to found the earth..." (Yeshayahu
William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC) • Rabbi Mike Feuer,
Jerusalem Anthology (CC-BY)

14 ובר לבב

"מי שכפיו נקיות ולבו טהור" יכול לעלות בהר ה'. המילה "בר", שפירושה
טהור, נקראת גם במובן של מזוכך, והיא מתקשרת ל"שור הבר".

Psalms 24:4 תהילים כ"ד:

נְקִי כַפַּיִם וּבֶרֶךְ לֵב אֲשֶׁר לֹא־נִשָּׂא לְשׁוֹא נַפְשִׁי וְלֹא נִשְׁפַּע לְמַרְמָה:

He that hath clean hands, and a pure heart; Who hath not
taken My name in vain, and hath not sworn deceitfully
Miqrā according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

15 ושבתי בשלום אל בית אבי

נדרו של יעקב: "ואשוב בשלום אל בית אבי". אלה המילים הפותחות את
המאמר שאליו מפנה אדמו"ר הזקן את הקורא, כדי להרחיב בנושא השלום.

Genesis 28:21 בראשית כ"ח:כ"א

וְשָׁבְתִי בְּשָׁלוֹם אֶל־בֵּית אָבִי וְהָיָה ה' לִי לְאֵלִיקִים:

so that I come back to my father's house in peace, then shall
the L-RD be my G-d
Miqrā according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

16 זכור את אשר עשה לך עמלק

"זכור את אשר עשה לך עמלק בדרך, בצאתכם ממצרים". אלה המילים
הפותחות את המאמר שאליו מפנה אדמו"ר הזקן, בעניין שלמות השם
והכיסא.

Deuteronomy 25:17 דברים כ"ה:י"ז

זְכוֹר אֶת אֲשֶׁר־עָשָׂה לְךָ עַמְלָק בְּדֶרֶךְ בְּצֵאתְכֶם מִמִּצְרָיִם:

Remember what Amalek did unto thee by the way as ye came
;forth out of Egypt
Miqrā according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

פסקה 8

17 אין בו לא אכילה

"העולם הבא אינו דומה לעולם הזה: בעולם הבא אין אכילה ואין שתייה...
אלא הצדיקים יושבים ועטרותיהם בראשיהם ומתענגים מזיו השכינה."
המאמר שואל מדוע לא תהיה אכילה גם כאשר הנשמות יהיו בגופים.

Berakhot 17a:12 ברכות י"ז א:י"ב

מְרַגְלָא בְּפוּמִיָּה דְּרַב: לֹא כְּעוֹלָם הָהָא הָעוֹלָם הַבָּא. הָעוֹלָם הַבָּא אֵין בּוֹ
לֹא אֲכִילָה וְלֹא שְׁתִּיָּה וְלֹא פְרִיָּה וְרִבְיָה וְלֹא מִשָּׂא וּמִתָּו וְלֹא קִנְיָה וְלֹא
שְׂנְאָה וְלֹא תַּחְרוּת, אֲלָא צְדִיקִים יוֹשְׁבִין וְעֶטְרוֹתֵיהֶם בְּרָאשֵׁיהֶם וְנִהְיִים
מְזִיו הַשְּׁכִינָה, שְׂנְאָמַר: "וַיַּחְזוּ אֶת הָאֱלֹקִים וַיֹּאכְלוּ וַיִּשְׁתּוּ".

It was a favourite saying of Rab : Not like this world is the
world to come. In the world to come there is neither eating
nor drinking; no procreation of children or business trans-
actions; no envy or hatred or rivalry ; but the righteous sit
enthroned, their crowns on their heads, and enjoy the lustre
of the Shekinah; as it is said, "And they beheld G-d, and did
.eat and drink" (Exod. xxiv. II)

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC) • Tractate Berakot by A.
Cohen, Cambridge University Press, 1921 (Public Domain)

9 שלמים לשון שלום

הקטע החותם את ויקרא רבה ט הוא סדרת מאמרים על מעלתה של השלום,
המציינת שרשימת הקרבנות מסתיימת בקרבנות השלמים (ויקרא ז:לז).
אדמו"ר הזקן מביא זאת כדי להראות שהשלמים מבטאים שלום.

Vayikra Rabbah 9:9 ויקרא רבה ט:ט

10 גבי ולזבח השלמים דקרבן נחשון

על קרבן השלמים של נחשון דורש המדרש את המילה "שלמים" במשמעות
שלמות: היא רומזת לדוד ולשלמה, שהיו צדיקים גמורים, וביניהם היה
ישראל שלם והממלכה הייתה שלמה.

Bamidbar Rabbah 13:14 במדבר רבה י"ג:י"ד

11 שני שלומות

על קרבן השלמים של נתנאל אומר המדרש שמי שכופה את יצרו לעשות
את כל הכתוב במקרא ובמשנה "עושה שני שלומות, שלום למעלה ושלום
למטה". אדמו"ר הזקן מצרף לכך את דברי הוזהר "שלם למעלה ושלם
למטה".

Bamidbar Rabbah 13:16 במדבר רבה י"ג:ט"ז

12 שלים לעילא ושלמים לתתא

הוזהר מסביר שקרבן השלמים מבטא שלמות ושלום לכול, ושיעקב, "איש
תם", היה "שלם למעלה ושלם למטה". אדמו"ר הזקן מביא זאת ביחס לשני
סוגי השלום.

Zohar, Vayikra 25:191-27:200 ספר הוזהר, ויקרא כ"ה:קצ"א-כ"ז:ר'

The first 49 lines of the Hebrew text on this Page do not ap-
pear in the translation as explained in the previous foot-
notes. When R. Hizkiah was studying with R. Isaac, they
once rose at midnight to study the Torah. R. Isaac dis-
coursed on the verse: "Behold, bless ye the L-rd, all ye ser-
vants of the L-rd, which by night stand in the house of the
L-rd" (Ps. CXXXIV, I). 'This verse', he said, 'is a tribute to all
true believers. And who are the true believers? Those who
... study

The Zohar; London, Soncino Press, 1933 (Public Domain)

13 שלום בפמליא של מטה

הגמרא מלמדת שמי שלומד תורה לשמה עושה שלום בפמליה של מעלה
ובפמליה של מטה. אדמו"ר הזקן מפרש את "למטה" כשלום בין נפש
האלקית לנפש הבהמית.

Sanhedrin 99b:10-11 סנהדרין צ"ט ב:י-י"א

אָמַר רַבִּי אֱלֶכְסַנְדְּרִי: כָּל הָעוֹסֵק בְּתוֹרָה לְשִׁמְהָ מְשִׁים שְׁלוֹם בְּפִמְלִיָּא שֶׁל
מַעְלָה וּבְפִמְלִיָּא שֶׁל מַטָּה, שְׂנְאָמַר: "אוּ יַחֲזֹק בְּמַעְזֵי יַעֲשֶׂה שְׁלוֹם לִי
שְׁלוֹם יַעֲשֶׂה לִּי". רַב אָמַר: כְּאִילוּ בְּנֵה פִלְטְרִין שֶׁל מַעְלָה וְשֶׁל מַטָּה,
שְׂנְאָמַר: "וְאֲשִׁים דְּבָרִי בְּפִיָּה וּבְצֶל יְדֵי כְּסִיתִיָּה לְנִטְעָ שְׁמִים וְלִיסַד
אֲרִיץ". רַבִּי יוֹחָנָן אָמַר: אִפֹּה מְגִין עַל כָּל הָעוֹלָם כּוּלּוֹ, שְׂנְאָמַר: "וּבְצֶל יְדֵי
כְּסִיתִיָּה". וְלִי אָמַר: אִפֹּה מְקַרֵּב אֶת הַגְּאוּלָּה, שְׂנְאָמַר: "וְלֹאמַר לְצִיּוֹן עֲמִי
אֲתָה".

R' Alexandri said: All who engage in Torah for its own sake
make peace in the household above and in the household
below, as it says "If they would grasp My fortress, they would
make peace for Me, they would make peace for Me."
(Yeshayahu 27:5) Rav said: it is as if he built the palace
above and below, as it says "And I placed My words into your

18 אכלו רעים שתו ושכרו דודים

הפסוק מסתיים: "אכלו, רעים; שתו והשתכרו, אהובים". המאמר מפרש את "האכילה" כשפע שמוליד את המוחין, ואת "השתייה" כשפע שמוליד את המדות.

Song of Songs 5:1 שיר השירים ה':א

באתי לגני אחתי כלה אריתי מורי עם־בשמי אכלתי יערי עם־דבשי שתייתי ייני עם־חלבי אכלו רעים שתו ושכרו דודים:

I am come into my garden, my sister, my bride; I have gathered my myrrh with my spice; I have eaten my honeycomb with my honey; I have drunk my wine with my milk. Eat, O friends; Drink, yea, drink abundantly, O beloved

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

19 וכולם בחכמה עשית

"מה רבים מעשיך, ה'! את כולם עשית בחכמה". אדמו"ר הזקן מדגיש את המילה "עשית": ביחס לה', אפילו חכמה נחשבת לעשייה — הדרגה הנמוכה ביותר.

Psalms 104:24 תהילים ק"ד:כ"ד

מה־רבו מעשיך ה' כלם בַּחֲכָמָה עֲשִׂיתָ מְלֶאכֶה הָאָרֶץ קִנְיָנָה:

How manifold are Thy works, O L-RD! In wisdom hast Thou made them all; The earth is full of Thy creatures

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

20 ליהנות מזיו השכינה

על העולם הבא נאמר: "צדיקים יושבים ועטרותיהם בראשיהם ונהנים מזיו השכינה". שכן כזה מחייב שהצדיקים יוכלו לקבל אותו, ולכן הוא מחייב מדות מדודות.

Berakhot 17a:12 ברכות י"ז א:י"ב

מְרַגְלָא בְּפֻמְיָה דְּרַב: לֹא כְּעוֹלָם הָיָה הָעוֹלָם הַבָּא. הָעוֹלָם הַבָּא אֵין בּוֹ לֹא אֲכִילָה וְלֹא שְׁתִּיָּה וְלֹא פְרִיָּה וְרִבְיָה וְלֹא מִשָּׂא וּמִתֵּן וְלֹא קִנְיָנָה וְלֹא שְׂנְאָה וְלֹא תַּחְרֹת, אֲלָא צְדִיקִים יוֹשְׁבִין וְעֶטְרוֹתֵיהֶם בְּרָאשֵׁיהֶם וְנִהְנִים מִזִּיּוֹ הַשְּׁכִינָה, שְׂנַמְר: "וַיִּחְזֹן אֶת הָאֱלֹקִים וַיֹּאכְלוּ וַיִּשְׁתּוּ".

It was a favourite saying of Rab : Not like this world is the world to come. In the world to come there is neither eating nor drinking; no procreation of children or business transactions; no envy or hatred or rivalry ; but the righteous sit enthroned, their crowns on their heads, and enjoy the lustre of the Shekinah; as it is said, "And they beheld G-d, and did .eat and drink" (Exod. xxiv. II)

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC) • Tractate Berakot by A. Cohen, Cambridge University Press, 1921 (Public Domain)

21 אכלו רעים

"אכלו, רעים; שתו והשתכרו, אהובים". "אכלו, רעים" הוא המשכה אל המוחין שלמעלה; "אהובים" הם המדות, הזקוקות ל"שתייה".

Song of Songs 5:1 שיר השירים ה':א

באתי לגני אחתי כלה אריתי מורי עם־בשמי אכלתי יערי עם־דבשי שתייתי ייני עם־חלבי אכלו רעים שתו ושכרו דודים:

I am come into my garden, my sister, my bride; I have gathered my myrrh with my spice; I have eaten my honeycomb with my honey; I have drunk my wine with my milk. Eat, O friends; Drink, yea, drink abundantly, O beloved

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

22 שתו וגוי ושכרו

"שתו והשתכרו, דודים." שכרות, שבה יוצא לאור מה שהיה נסתר, נקראת גילוי.

Song of Songs 5:1 שיר השירים ה':א

באתי לגני אחתי כלה אריתי מורי עם־בשמי אכלתי יערי עם־דבשי שתייתי ייני עם־חלבי אכלו רעים שתו ושכרו דודים:

I am come into my garden, my sister, my bride; I have gathered my myrrh with my spice; I have eaten my honeycomb with my honey; I have drunk my wine with my milk. Eat, O friends; Drink, yea, drink abundantly, O beloved

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

23 פב"פ דבר

"פנים אל פנים דיבר ה' עמכם בהר, מתוך האש". התורה מתארת במפורש את גדולת ההתגלות בסיני.

Deuteronomy 5:4 דברים ה':ד

פָּנִים בְּפָנִים דִּבֶּר ה' עִמָּכֶם בְּהָר מִתּוֹךְ הָאֵשׁ:

The L-RD spoke with you face to face in the mount out of the —midst of the fire

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

24 מה תצעק אלי

ה' אומר למשה על הים: "מה תצעק אלי? דבר אל בני ישראל ויסעו". יחד עם "ואתם תחרישון", אדמו"ר הזקן רואה בכך סימן שהרגע חייב שתיקה ולא דיבור.

Exodus 14:15 שמות י"ד:ט"ו

וַיֹּאמֶר ה' אֶל־מֹשֶׁה מַה־תִּצְעַק אֵלַי דִּבֶּר אֶל־בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל וַיִּסְעוּ:

And the L-RD said unto Moses: 'Wherefore criest thou unto Me? speak unto the children of Israel, that they go forward

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

25 ה' ילחם לכם ואתם תחרישון

משה אומר לעם על הים: "ה' ילחם לכם ואתם תחרישון". שתיקתם היא סימן להתגלות שלמעלה מחכמה, מקור הדיבור.

Exodus 14:14 שמות י"ד:יד

Havayah יִלְחֶם לָכֶם וְאַתֶּם תַּחְרִישוּן:

'The L-RD will fight for you, and ye shall hold your peace

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

26 בחכמה יסד ארץ

"ה' בחכמה יסד ארץ, כונן שמים בתבונה". אדמו"ר הזקן מפרש את הארץ כמלכות, מקור הדיבור, שנוסדה על ידי חכמה.

Proverbs 3:19 משלי ג:י"ט

ה' בַּחֲכָמָה יִסַּד־אֶרֶץ כּוֹנֵן שָׁמַיִם בְּתַבּוּנָה:

which he has not heard, he says: I have not heard; And he ... acknowledges the truth. And the reverse

Torat Emet 357 (Public Domain) • Mishnah Yomit by Dr. Joshua Kulp (CC-BY)

פסוקה 15

31 איידי דטריד למיבלע לא פליט

הגמרא דנה בבשר שבסיר רותח: כל עוד הוא סופג, הוא אינו פולט. אדמו"ר הזקן משתמש בעיקרון הזה לגבי מי שקולט גילוי גדול ואינו יכול, באותו זמן, לבטא אותו בדיבור.

Chullin 108b:4-6 חולין ק"ח ב:ד"ר

אלא לעולם קסבר רב חלב נמי אסור והכא במאי עסקינן כגון שנפל לתוך יורה רותחת דמבלע בלע מפלט לא פלט סוף סוף כי נייה הדר פליט כשקדם וסילקו גופא חצי זית בשר וחצי זית חלב שבשלן זה עם זה אמר רב לוקה על אכילתו ואינו לוקה על בשולו מה נפשך אי מצטרפין אבשול נמי לילקי אי לא מצטרפין אאכילה נמי לא לילקי

Wikisource Talmud Bavli (CC-BY-SA)

32 ואתם תחרישון

"ה' יילחם למענכם, ואתם תחרישון". השתיקה על הים היא סימן לגילוי שלמעלה מחכמה.

Exodus 14:14 שמות י"ד:יד

Havayah ילחם לכם ואתם תחרישון:

'The L-RD will fight for you, and ye shall hold your peace

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

פסוקה 16

33 הפך ים ליבשה

"הפך ים ליבשה, בנהר יעברו ברגל, שם נשמחה בו". אדמו"ר הזקן שואל מדוע המזמור מדבר על הפיכת הים ליבשה ולא על קריעתו.

Psalms 66:6 תהילים ס"ו:ו

הפך ים לַיִבְשָׁה בְּנָהַר יַעֲבְרוּ כְּרָגְלָם שָׁם נִשְׁמְחָה־בוּ:

He turned the sea into dry land; They went through the river on foot; There let us rejoice in Him

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

34 כל הנחלים הולכים אל הים והים איננו מלא

"כל הנחלים הולכים אל הים, והים איננו מלא; אל מקום שהנחלים הולכים, שם הם שבים ללכת". הים מקבל את הנחלים ומשיב להם — תמונה של גותן.

Ecclesiastes 1:7 קהלת א':ז

כָּל־הַנְּחָלִים הֹלְכִים אֶל־הַיָּם וְהַיָּם אֵינָנוּ מָלֵא אֶל־מְקוֹם שֶׁהַנְּחָלִים הֹלְכִים שָׁם הֵם שָׁבִים לָלֶכֶת:

All the rivers run into the sea, Yet the sea is not full; Unto the place whither the rivers go, Thither they go again

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

35 שאל"כ היו הנחלים חריבים ויבישים וגם הענן מקבל מממיו

אוקיינוס

המדרש על פסוק זה שואל מניין הארץ שותה; לפי אחת הדעות, היא שותה ממי האוקיינוס, המומתקים בעננים. הערת קה"ת מפנה לכאן בעניין חזרת

The L-RD by wisdom founded the earth; By understanding .He established the heavens

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

27 אבא יסד ברתא

הזוהר בפרשת פינחס מסביר את הפסוק "בחכמה יסד ארץ": החכמה היא אבא, והארץ היא הבת. לכן הדיבור, מלכות, נוסד על ידי חכמה.

Zohar, Pinchas 100:676-102:682 ספר הזוהר, פנחס ק':תער"ו-ק"ב:תרפ"ב

28 אבא יסד ברתא

הזוהר בפרשת פינחס קורא שוב את אותו פסוק: "אבא יסד ברתא", ואילו אמא, בינה, כוננה את הבן.

Zohar, Pinchas 124:867-126:878 ספר הזוהר, פנחס קכ"ד:תתס"ו-קכ"ו:תתע"ח

29 התינוק שאינו יכול לדבר

ילד אינו יודע לקרוא "אבא" ו"אמא" עד שטעם טעם דגן. אדמו"ר הזקן משתמש בכך כדי להראות שהדיבור תלוי במידה מסוימת של הבנה.

Berakhot 40a:14 ברכות מ' א:י"ד

על פירות הארץ וכו'. פשיטא! אמר רב נחמן בר יצחק: לא נצרכה אלא לרבי יהודה, דאמר חטה מין אילן היא. דתנא: אילן שאכל ממנו אדם הראשון, רבי מאיר אומר: גפן היה, שאין לה דבר שמביא יללה על האדם אלא יין, שנאמר: "וישת מן היין וישכר". רבי נחמיה אומר: תאנה היתה, שבדבר שנתקלקלו בו נתקנו, שנאמר: "ויתפרו עליה תאנה". רבי יהודה אומר: חטה היתה, שאין התינוק יודע לקרות "אבא" ו"אמא" עד שיטעום טעם דגן.

If, over fruits of the earth, etc. This is evident ! Rab Nahman b. Isaac said : It is only necessary for R. Judah who declares that wheat is a kind of tree ; for there is a teaching : The tree from which Adam ate was — so says R. Meir — the vine, because thou hast nothing which brings lamentation upon man as does wine; as it is said, "And he drank of the wine, and was drunken" (Gen. ix. 21). R. Nehemiah says: It was the ... fig-tree

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC) • Tractate Berakot by A. Cohen, Cambridge University Press, 1921 (Public Domain)

30 חכם אינו מדבר בפני מי שגדול ממנו

"חכם אינו מדבר בפני מי שגדול ממנו בחכמה", בין שבע מידות החכמים. אדמו"ר הזקן מוסיף את הדימוי של מי שעומד בשתיקה לפני מלך גדול.

Pirkei Avot 5:7 משנה אבות ה':ז

שבעה דברים בגלם ושבעה בחכם. חכם אינו מדבר בפני מי שהוא גדול ממנו בחכמה ובמנון, ואינו נכנס לתוך דברי חברו, ואינו נבהל להשיב, שואל פענן ומשיב כהלכה, ואומר על ראשון ראשון ועל אחרון אחרון, ועל מה שלא שמע, אומר לא שמעתי, ומוזה על האמת. וחלופיהו בגלם:

seven things [characteristic] in a clod, and seven [There are] in a wise man: A wise man does not speak before one who is greater than he in wisdom, And does not break into his fellow's speech; And is not hasty to answer; He asks what is relevant, and he answers to the point; And he speaks of the first [point] first, and of the last [point] last; And concerning that

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

39 קמו כמו נד להיות להם חומה

”ובני ישראל באו בתוך הים ביבשה, והמים להם חומה מימינם ומשמאלם.”

Exodus 14:22 שמות י"ד:כ"ב

ויבאו בני־ישראל בתוך הים ביבשה והמים להם חומה מימינם ומשמאלם:

And the children of Israel went into the midst of the sea upon the dry ground; and the waters were a wall unto them on their right hand, and on their left

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

ראה שמות יד, כב, טו, ח.

40 איידי דטריד למבלע לא פליט

המילים כאן מצטטות את Chullin 108b:4-6. הקטע מופיע למטה.

Chullin 108b:4-6 חולין ק"ח ב:ד-ו

אלא לעולם קסבר רב חלב נמי אסור והכא במאי עסקינן כגון שנפל לתוך יורה רותחת דמבלע בלע מפלט לא פלט סוף סוף כי נייה הדר פליט כשקדם וסילקו גופא חצי זית בשר וחצי זית חלב שבשלן זה עם זה אמר רב לוקה על אכילתו ואינו לוקה על בשולו מה נפשך אי מצטרפין אבשול נמי לילקי אי לא מצטרפין אאכילה נמי לא לילקי

Wikisource Talmud Bavli (CC-BY-SA)

הערת קה"ת

ראה חולין קח, ב.

41 פני אריה

”פני אדם, ופני אריה אל הימין... ופני שור מהשמאל... ופני נשר.” כל פנים בצד משלהן הן ה”חלוקה” שבחזון יחזקאל.

Ezekiel 1:10 יחזקאל א':י

ודמות פניהם פני אדם ופני אריה אלהימיו לארבעתם ופני־שור מהשמאל לארבעתן ופני־נשר לארבעתן:

As for the likeness of their faces, they had the face of a man; and they four had the face of a lion on the right side; and they four had the face of an ox on the left side; they four had also the face of an eagle

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

42 (וכמ"ש בד"ה כנשר יעיר)

שם אדמו"ר הזקן מבאר את הפסוק ”כנשר יעיר קנו” ועובר למרכבה של יחזקאל, שבה פני אריה מימין ושאר הפנים כל אחת בצד שלה. הפנים הנפרדות האלה הן ה”התחלקות” שראה יחזקאל, בניגוד לגילויי הבלתי מחולק שהיה בים.

הערת קה"ת

לקריאת האזינו עז, ג.

43 ודמות על ראשי החיה

”ודמות על ראשי החיה רקיע, כעין הקרח הנורא, נטוי על ראשיהם מלמעלה.” הקרח נמצא מעל החיות ופניהן הנפרדות.

Ezekiel 1:22 יחזקאל א':כ"ב

ודמות על־ראשי החיה רקיע כעין הקרח הנורא נטוי על־ראשיהם מלמעלה:

And over the heads of the living creatures there was the likeness of a firmament, like the colour of the terrible ice,

המים והענן השואב מן האוקיינוס.

Kohelet Rabbah 1:13 קהלת רבה א':י"ג

ונתתי את לבי לדרוש ולתור פחכמה. מהו ולתור פחכמה, תור לחכמה, לעשות תאר לחכמה, האיד מה דאת אמר (במדבר יג, ב): שלח לה אנשים ויטרו את ארץ כנען, מאן דקרא טבאות יתיב לגביה, דתני טבאות יתיב לגביה. דבר אחר, לדרוש ולתור, לתור ולהותיר. הדין הוי"טנא כד הוה עביד אלפביתיו, זמנין חשל לה וזמנין מחסר לה, אכל שלמה כד הוה עביד אלפביתיו הוה מותר לה חמש אתנאן, הדיא הוא דכתיב (מלכים א ה, יב): ויהי שירו חמשה ואָלָהּ, וְיָהִי ...

I applied my heart to seek and to search in wisdom, regarding everything that is performed beneath the heavens; it is an unfortunate matter that G-d has given to the sons of men in which to engage” (Ecclesiastes 1:13). “I applied my heart to seek and to search in wisdom.” What is, “to search [latur] in wisdom”? [It is to establish] a set time [tur] for [contemplating all aspects of] wisdom. It is to ascertain the essence [to'ar] of wisdom, as it is stated: “Send men and they will ... scout

Midrash Rabbah -- TE (Public Domain) • The Sefaria Midrash Rabbah, 2022 (CC-BY)

36 והרוה את הארץ והולידה

ישעיהו מדמה את דבר ה' לגשם ולשלג שאינם שבים לשמים אלא אם כן הרוו את הארץ וגרמו לה להצמיח ולהנביט. אדמו"ר הזקן שואל את הלשון לתיאור הענן המשקה את הארץ.

Isaiah 55:10 ישעיהו נ"ה:י

כי כאשר ירד הגשם והשלג מן השמים ושמה לא ישוב כי אם־הרהר את־הארץ והולידה והצמיחה ונתן זרע לזרע ולחם לאכל:

For as the rain cometh down and the snow from heaven, And returneth not thither, Except it water the earth, And make it bring forth and bud, And give seed to the sower and bread to the eater

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

17 פסוקה

37 הפך ים ליבשה כו

המילים כאן מצטטות את Psalms 66:6. הקטע מופיע למטה.

Psalms 66:6 תהילים ס"ו:ו

הפך ים ליבשה בנהר יצקרו ברגל שם נשמחה־בו:

He turned the sea into dry land; They went through the river on foot; There let us rejoice in Him

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

תהלים סו, ו.

38 וקמו כמו נד

בשירת הים נאמר: "נצבו כמו נד נוזלים, קפאו תהומות בלב ים." התהומות שקפאו הן ה"קרח" שעליו מתאר המאמר.

Exodus 15:8 שמות ט"ו:ח

וברוח אפיה נערמו מים נצבו כמו־נד נוזלים קפאו תהמת בלב־ים:

And with the blast of Thy nostrils the waters were piled up— The floods stood upright as a heap; The deeps were congealed in the heart of the sea

והנה מזהיר לעובריו ולשבים ואמר זו תחלתו מישור וסופו ארזים וקוצים וקנים, וזה תחלתו קוצים וארזים וקנים וסופו מישור, אין הכריות צריכין להחזיק לו טובה שהוא מזהירו לטובתו שלא ליגעו, כך אין הכריות צריכין להחזיק ...

I have seen all the actions that were performed under the “sun; and, behold, everything is vanity and herding wind” (Ecclesiastes 1:14). “I have seen all the actions that were performed...” Rabbi Abba bar Kahana said: This is analogous to an elderly man who was sitting at a fork in the road and there were two paths before him. One, its beginning was level and its end was thorns, cedars, and reeds; and one, its beginning was thorns, cedars, and reeds, and its end was level. ... He would caution the

Midrash Rabbah -- TE (Public Domain) • The Sefaria Midrash Rabbah, 2022 (CC-BY)
הערת קה"ת
ראה קה"ר א, יד-טו.

51 והורה את הארץ והולידה

המילים כאן מצטטות את Isaiah 55:10. הקטע מופיע למטה.

Isaiah 55:10 ישעיהו נ"ה:י

כי כאשר ירד הגשם והשלג מן השמים ושמה לא ישוב כי אם־הרנה את־הארץ והולידה והצמיחה ונתן זרע לזרע ולחם לאכל:

For as the rain cometh down and the snow from heaven, And returneth not thither, Except it water the earth, And make it bring forth and bud, And give seed to the sower and bread to the eater

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)
הערת קה"ת
ע"ד ישע"י נה, י.

52 קרח בחיי חרק

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת
ראה ת"ז תי"ט לט, רע"ב.

53 קרח בחיי חרק

בדיון על הניקוד, בתיקוני זוהר נאמר שמדרגה אחת נקראת חיריק, ובהיפוך אותיותיה — קרח: "הקרח הנורא". אדמו"ר הזקן קושר את הקרח שבים עם מדרגה זו.

Tikkunei Zohar 39b:3-4 תיקוני זוהר ל"ט ב:ג-ד

מסטרא דייליה אתקריאת חר"ק. ובהפוך אתון חק"ר. ובגינה אתמר החקר אלק תמצא. ואיהי קרח הנורא דאיהו שמא תליטאה דצלותא דאתמר ביה האל הגדול הגבור והנורא. הנורא איהו עמודא דאמצעיתא ושור"ק איהו טמיר וגניז מסטרא דצדיק. דאיהו ברית. אור גנוז. דאיהו ר"ז כחושבן אור.

Constantinople, 1740 (CC-BY-NC)

18 פסוקה

54 ויהי הענן והחושך ויאר

"והענן והחושך, ויאר את הלילה, ולא קרב זה אל זה כל הלילה". אדמו"ר

ששת ימים תאכל מצות וכיום השביעי עצרת לה...

stretched forth over their heads above

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)
הערת קה"ת
יחזקאל א, כב.

44 בחכמה יסד ארץ

המילים כאן מצטטות את Proverbs 3:19. הקטע מופיע למטה.

Proverbs 3:19 משלי ג:י"ט

ה' בַּחֲכָמָה יִסְדֵּי־אֶרֶץ כּוֹנֵן שָׁמַיִם בְּתִבּוּנָה:

The L-RD by wisdom founded the earth; By understanding He established the heavens

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)
הערת קה"ת
משלי ג, יט.

45 אבא יסד ברתא

הערת קה"ת מפנה Zohar III, 248a למילים האלה.

Zohar III, 248a זח"ג רמח, א

הערת קה"ת
ראה זח"ג רמח, א. רנו, ב. רנח, א.

46 כידוע ממשל התינוק

הערת קה"ת מפנה Berachot 40a למילים האלה.

Berachot 40a ברכות מ"א

הערת קה"ת
ראה ברכות מ, א.

47 חכם אינו מדבר בפני

הערת קה"ת מפנה למקום שבו זה מתבאר עוד: Siddur im Dach.

הערת קה"ת
אבות ה, ז. [אבל בסידור אדה"ז לפני].

48 בתפלת שמו"ע . . אין משמיעין קול

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת
ראה שו"ע אדה"ז ה"ל תפלה סק"א, סק"ב.

49 כל הנחלים הולכים אל הים

המילים כאן מצטטות את Ecclesiastes 1:7. הקטע מופיע למטה.

Ecclesiastes 1:7 קהלת א:ז

כָּל־הַנְּחָלִים הֹלְכִים אֶל־הַיָּם וְהַיָּם אֵינָנו מְלֵא אֶל־מְקוֹם שֶׁהִנָּחֲלִים הֹלְכִים שָׁם הֵם שָׁבִים לָלֶכֶת:

All the rivers run into the sea, Yet the sea is not full; Unto the place whither the rivers go, Thither they go again

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)
הערת קה"ת
קהלת א, ז.

50 שאל"כ היו הנחלים כוי

הערת קה"ת מפנה Kohelet Rabbah 1:14 למילים האלה.

Kohelet Rabbah 1:14 קהלת רבה א:י"ד

רְאִיתִי אֶת כָּל הַמַּעֲשִׂים שֶׁנַּעֲשׂוּ וְגו'. אָמַר רַבִּי אֲבָא בַר כְּהֵנָּה לְזֶנֶח שֶׁהָיָה יוֹשֵׁב בְּפֶרֶשֶׁת דְּרָכִים וְהָיוּ לִפְנָיו שְׁנֵי שְׂבִילִין אֶחָד תְּחִלָּתוֹ מִישׁוּר וְסוּפּוֹ קוֹצִים וְאַרְזִים וְקִנִּים, וְאֶחָד תְּחִלָּתוֹ קִנִּים וְאַרְזִים וְקוֹצִים וְסוּפּוֹ מִישׁוּר,

הזקן מפרש את "וירא" כאמור על החושך.

Exodus 14:20 שמות י"ד:כ

וַיָּבֹא בֵּין מַחֲנֵה מִצְרַיִם וּבֵין מַחֲנֵה יִשְׂרָאֵל וַיְהִי הָעָנָן וְהַחֹשֶׁךְ וַיָּאֵר אֶת־הַלַּיְלָה וְלֹא־קָרַב זֶה אֶל־זֶה כָּל־הַלַּיְלָה:

and it came between the camp of Egypt and the camp of Israel; and there was the cloud and the darkness here, yet gave it light by night there; and the one came not near the other all the night

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

שמות יד, כ.

55 ויבדל אלקים בין האור

"וירא ה' את האור כי טוב, ויבדל ה' בין האור ובין החושך". ההבדלה היא המחיצה המאפשרת את השתלשלות העולמות.

Genesis 1:4 בראשית א:ד

וַיֵּרָא אֱלֹהִים אֶת־הָאֹר וְהָאֹר כִּי־טוֹב וַיַּבְדֵּל אֱלֹהִים בֵּין הָאֹר וּבֵין הַחֹשֶׁךְ:

And G-d saw the light, that it was good; and G-d divided the light from the darkness

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

בראשית א, ד.

56 ביום א' משימ"ב שמשו אור וחושך

הערת קה"ת מפנה ל: Bereshit Rabbah 3:7 למילים האלה.

Bereshit Rabbah 3:7 בראשית רבה ג:ז

אר"י בר סימון יהי ערב אין כתיב כאן אלא "ויהי ערב" מכאן שהיה סדר זמנים קודם לכן. א"ר אבהו מלמד שהיה בורא עולמות ומחריבן עד שברא את אלו אמר דין הניין לי יתהון לא הניין לי א"ר פנחס טעמיה דר' אבהו "וירא אלקים את כל אשר עשה והנה טוב" מאד דין הניין לי יתהון לא הניין לי:

Rabbi Yehuda bar Simon said: "It will be evening" is not written here, but rather, "it was evening" – from here we learn that there had been an order to time even beforehand. Rabbi Abahu said: This teaches that He continuously created worlds and destroyed them, until He created the current one, and said: 'This one pleases Me, those did not please Me.' Rabbi Pinḥas said: The source for Rabbi Abahu is: "G-d saw everything that He had made, and behold, it was very ... good" (Genesis 1:31) – this pleases

Wikisource Bereshit Rabbah (CC-BY-SA) • The Sefaria Midrash Rabbah, 2022 (CC-BY)

הערת קה"ת

רש"י בראשית א, ד. וראה ירושלמי ברכות ה, ו. ב"ר פ"ג, ז.

57 שמשו אור וחושך בערבובי

לפי הפשט, אומר רש"י, ה' ראה שאין ראוי שהאור והחושך יפעלו כשהם מעורבים זה בזה, והקצה לכל אחד תחום משלו – היום והלילה. בהערת קה"ת מצוינים גם הירושלמי ובראשית רבה.

Rashi on Genesis 1:4 רש"י על בראשית א:ד

וירא אלקים את האור כי טוב ויבדל. אף כֹּה אֶנּוּ צָרִיכִין לְדַבְּרֵי אֲנָחָה, רָאֵהוּ שְׂאִינוּ כְּדֹא לְהַשְׁתַּמֵּשׁ בּוֹ רְשָׁעִים, וְהַבְדִּילוּ לְצַדִּיקִים לְעֵתִיד לָבֹא. וּלְפִי פְשׁוּטוֹ כֶּן פְּרָשׁוֹ, רָאֵהוּ כִּי טוֹב, וְאֵין נֶאֱמַר לוֹ וְלַחֹשֶׁךְ שִׁיחִיו מִשְׁתַּמְשִׁים בְּעֶרְבּוּבָא, וְקָבַע לָזֶה תְּחוּמֹו בְּיוֹם, וְלָזֶה תְּחוּמֹו בְּלַיְלָה:

וירא אלהים את האור כי טוב ויבדל AND GOD CAUSED A DIVISION — Here, also, we must depend upon the statement of the Agada: He saw that the wicked were unworthy of using it (the reserving it for the light); He, therefore, set it apart righteous in the world to come (Chagigah 12a). But according to the plain sense explain it thus: He saw that it was good, and that it was not seemly that light and darkness ... should function

Pentateuch with Rashi's commentary by M. Rosenbaum and A.M. Silbermann, 1929-1934 (Public Domain) • Pentateuch with Rashi's commentary by M. Rosenbaum and A.M. Silbermann, 1929-1934 (Public Domain)

58 שמשו אור וחושך בערבובי

משל למלך שהיו לו שני מצביאים, וכל אחד מהם טען שהוא משרת ביום, עד שהמלך קבע לאחד את היום ולאחר את הלילה; כך נתן ה' לאור ולחושך תחום משלו לכל אחד מהם.

Jerusalem Talmud Berakhot 8:6 תלמוד ירושלמי ברכות ח"ו

59 להיות — בחי החשך הני"ל

באותו עמוד, במסגרת המאמר "שחורה אני ונאווה", מסביר אדמו"ר הזקן שאור אין סוף כפי שהוא אינו ניתן להשגה כלל, ועל כך נאמר "ישת חושך סתרו": חושך הוא מה שאינו ניתן להשגה או להבנה. מנקודת המבט מלמטה, כל מה שלמעלה מהשגת הנבראים נקרא חושך; מנקודת המבט מלמעלה, היחס מתהפך.

הערת קה"ת

ע"י לקמן בשה"ש ד, ג. ובאוה"ת בראשית-ג תצב, ב.

60 ישת חושך סתרו

"ישת חושך סתרו, סביבותיו סוכתו". אדמו"ר הזקן מזהה את החושך הנסתר הזה עם הבחינה שלמעלה מהשתלשלות העולמות, שהאירה על הים.

Psalms 18:12 תהילים י"ח:י"ב

יִשְׁתַּחֲשֹׁךְ סִתְרוֹ סְבִיבוֹתָיו סִכְתּוֹ חֲשֵׁכַת־מַיִם עֲבֵי שָׁחִקִים:

He made darkness His hiding-place, His pavilion round about Him; darkness of waters, thick clouds of the skies

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

תהלים יח, יב.

61 דלית מחשבה תפיסא ביה כלל

בתפילת אליהו שבהקדמת תיקוני זוהר: "אתה עליון על כל העליונים, נסתר מכל הנסתרים; שום מחשבה אינה יכולה להשיג אותך כלל". משום כך נקראת בחינה זו חושך.

Tikkunei Zohar 17a:10-12 תקוני זוהר י"ז א:י"ב

אנת הוא עלאה על כל עלאין סתימא על כל סתימין. לית מחשבה תפיסא כך כלל. אנת הוא דאפיקת עשר תקונין. וקרינן לון עשר ספירן. לאנהגא בהון עלמין סתימין דלא אתגליין. ועלמין דאתגליין. ובהון אתכסיאת (נ"א אתכסייא) מבני נשא. ואנת הוא דקשיר לון ומיחד לון. ובגין דאנת מלגאו. כל מאן דאפריש חד מן חבריה מאלין עשר. אתחשיב ליה כאלו אפריש כך.

Constantinople, 1740 (CC-BY-NC)

62 בד"ה שחורה אני

המאמר פותח בדברי חז"ל שהתורה ניתנה כאש שחורה על גבי אש לבנה, ומסביר שגם העולם הבא, שנברא באות יו"ד, הוא אש שחורה על גבי אש לבנה. בהמשך מתואר העולם הבא כתענוגם הבלתי מוגבל של הנשמות בהשגת אלקות — נושא שהמאמר נוגע בו גם כשהוא מסביר מדוע אין אכילה בעולם הבא.

הערת קה"ת

לקו"ת שה"ש ד, ב.

63 דלית מחי תפיסא ביי כלל

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

ת"ז בהקדמה.

64 ולכן לא הקריבו שלמי שמחה

ההערה מפנה תחילה לדברים שאמר הרבי, שנדפסו קודם לכן בהערות ובמראי המקומות של מהדורה זו, ונוגעים לאמירה שלא הקריבו שלמי שמחה בשביעי של פסח.

הערת קה"ת

ראה הערת כ"ק אדמו"ר לעיל בהערות וצינונים יט, א. ראה סה"מ תקס"ח כרך-א ע' קעא ובמאמרי אדה"א ויקרא-א ע' קכב וע' קלא ובאוה"ת ויקרא-ד ע' תתקצד דשם מבואר ששלמי שמחה שייך רק "ללכם". ובארוכה בשיחת אחש"פ תשכ"ד.

65 שם נשמחה

"שם נשמח בו". הדגש על "שם" מלמד על שמחה שמקיפה ואינה נכנסת פנימה.

Psalms 66:6 תהילים ס"ו:ו

הַפֶּךְ יָם לַיַּבֵּשָׁה בְּנָהָר יַעֲבֹרוּ בְּרִגְלָם שֶׁם נִשְׁמְחָה-בוּ:

He turned the sea into dry land; They went through the river
!on foot; There let us rejoice in Him

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

66 אין בו לא אכילה

"העולם הבא אין בו לא אכילה ולא שתייה... אלא צדיקים... נהנים מזיו השכינה". המאמר מסביר שהגילוי שלה, בהיותו למעלה מהשתלשלות העולמות, יכול להתקבל רק כמקיף.

Berakhot 17a:12 ברכות י"ז א:י"ב

מְרַגְלָא בְּפוּמִיָּה דְּרַב: לֹא כְּעוֹלָם הָזֶה הָעוֹלָם הַבָּא. הָעוֹלָם הַבָּא אֵין בּוֹ לֹא אֲכִילָה וְלֹא שְׁתִּיָּה וְלֹא פְרִיָּה וְרִבְיָה וְלֹא מִשָּׂא וּמִתָּן וְלֹא קִנְיָה וְלֹא שְׂנְאָה וְלֹא תַחְרוּת, אֲלָא צַדִּיקִים יוֹשְׁבֵין וְעֲטְרוֹתֵיהֶם בְּרָאשֵׁיהֶם וְנִהְנִים מִזֵּיו הַשְּׁכִינָה, שְׁנַאֲמַר: "וַיַּחֲזוּ אֶת הָאֱלֹקִים וַיֹּאכְלוּ וַיִּשְׁתּוּ".

It was a favourite saying of Rab : Not like this world is the world to come. In the world to come there is neither eating nor drinking; no procreation of children or business transactions; no envy or hatred or rivalry ; but the righteous sit enthroned, their crowns on their heads, and enjoy the lustre of the Shekinah; as it is said, "And they beheld G-d, and did .eat and drink" (Exod. xxiv. II)

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC) • Tractate Berakot by A. Cohen, Cambridge University Press, 1921 (Public Domain)

67 ובניי הלכו ביבשה

"ובני ישראל הלכו ביבשה בתוך הים, והמים היו להם חומה מימנם

ומשמאלם."

Exodus 14:29 שמות י"ד:כ"ט

וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל הֵלְכוּ בַיַּבֶּשֶׁה בְּתוֹךְ הַיָּם וְהַמַּיִם לָהֶם חֹמָה מִיְמִינָם וּמִשְׁמָאלָם:

But the children of Israel walked upon dry land in the midst
of the sea; and the waters were a wall unto them on their
.right hand, and on their left

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

שמות יד, כט.

68 בגמי איכא פלוגתא

בית שמאי אומרים שהשמים נבראו תחילה ואחר כך הארץ; בית הלל אומרים שהארץ נבראה תחילה ואחר כך השמים. אדמו"ר חזקוני מיישב את שתי הדעות בכך שהן מבטאות מעשה ומחשבה.

Chagigah 12a חגיגה י"ב א

הערת קה"ת

חגיגה יב, א וש"נ.

על המהדורה

המהדורה הזאת כוללת לשון המאמר, התרגום לעברית של ימינו, הביאורים שלנו וההערות.

The Hebrew text of Likkutei Torah: © Kehot Publication Society, via Sefaria, CC BY-NC 4.0; formatting adapted.

התרגום שלנו לעברית של ימינו, מתוך התרגום האנגלי שלנו מלשון הקודש, בלי הערות קה"ת: CC BY 4.0.

הביאורים שלנו, עם הסקירה, השאלות והעמוד לילדים: CC BY-NC 4.0.

The notes: Kehot's marei mekomos ("Sources and References", including the Rebbe's notes) © Kehot Publication Society, via Sefaria, CC BY-NC 4.0; formatting adapted; our notes on them: CC BY-NC 4.0.

Sefaria: Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA); The Holy Scriptures: A New Translation (JPS 1917) דרך (Public Domain); William Davidson Edition - Vocalized Aramaic (CC-BY-NC); The Zohar; London, Soncino Press, 1933 (Public Domain); Rabbi Mike Feuer, Jerusalem Anthology (CC-BY); Tractate Berakot by A. Cohen, Cambridge University Press, 1921 (Public Domain); Torat Emet 357 (Public Domain); Mishnah Yomit by Dr. Joshua Kulp (CC-BY); Wikisource Talmud Bavli (CC-BY-SA); Midrash Rabbah -- TE (Public Domain); The Sefaria Midrash Rabbah, 2022 (CC-BY); Constantinople, 1740 (CC-BY-NC); Wikisource Bereshit Rabbah (CC-BY-SA); Pentateuch with Rashi's commentary by M. Rosenbaum and A.M. Silberman, 1929-1934 (Public Domain).

המהדורה כולה: CC BY-NC 4.0. מותר להעתיק, להדפיס ולהפיץ בחינם, בציון Kehot Publication Society ו־likuteitorah.com; אסור למכור.
/https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0

התרגום לעברית נעשה מהמהדורה האנגלית של likuteitorah.com בעזרת בינה מלאכותית (openai/gpt-6-luna-pro:batch), כשלשון המאמר לצדו לבדיקה. עדיין לא עבר עריכה אנושית. כל דבר חשוב יש לבדוק מול לשון המאמר.

הרבי ביקש ללמוד את מאמרי פרשת השבוע, «הפרשה החסידית», באותו שבוע, מחולקים לשבעת ימיו (Sichah of Shabbos Parshas Vayakhel 5725). למה ללמוד, וברכות הרבי: /likuteitorah.com/about/the-chassidishe-parsha (Toras Menachem vol. 42, pp. 306-309).

מיזם חינוכי ולא מסחרי. אין כאן מכירה. אין שיוך לקה"ת, ל־Sefaria או לספריית ליובאוויטש. © likuteitorah.com

מתוך /likuteitorah.com/he/likutei-torah/tzav/8

מוקדש לכבוד

מוקדש לכבוד הגאון המקובל רבי לוי יצחק שניאורסאהן זצ"ל

אבי הרבי, רבי לוי יצחק